

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Магістр

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.033 Слов'янські мови і літератури
(переклад включно), перша – польська

на тему: Структурно-словотвірна і мотиваційна характеристика польських та українських фалеронімів

Шифр КРФПРмз.021112.01.15.00

студентки II курсу групи ФПРмз-21-1 _____ Тетяни ХРАПАК
підпис, дата

Керівник _____ Наталія ТОРЧИНСЬКА
підпис, дата

До захисту допускається
Завкафедри слов'янської філології _____ Неля ПОДЛЕВСЬКА
підпис, дата

Хмельницький, 2022

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний

Кафедра слов'янської філології

Освітній рівень магістр

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.033 Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська

Освітня програма освітньо-професійна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри слов'янської філології

_____ (Неля ПОДЛЕВСЬКА)

19 жовня 2021 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

Храпак Тетяни Олександрівни

1. Тема роботи: Структурно-словотвірна і мотиваційна характеристика польських та українських фалеронімів,

затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології 11 червня 2021 року, протокол № 11.

2. Термін подачі студентом завершеної роботи – грудень 2022 р.

3. Вихідні дані роботи

Аналіз українських та польських фалеронімів дозволяє виокремити структурні, словотвірні, семантичні та мотиваційні особливості найменувань нагород; зіставлення аналізу українських та польських фалеронімів сприяє з'ясуванню утворення найменувань нагород двох народів, поглиблюючи певні положення ономастики, що зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік підлеглих розробці питань)

- простеження значення фалеронімів як складників прагматонімів;
- аналіз структурної систематизації фалеронімів;
- опис структурних, словотвірних, семантичних та мотиваційних особливостей фалеронімів;

– визначення продуктивності структурних, словотвірних, семантичних та мотиваційних моделей у відсотковому співвідношенні;

- порівняння продуктивності польських та українських фалеронімів.

5. Графічного матеріалу немає.

6. Консультанти по роботі із вказівкою розділів, які їх стосуються			
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	НЕМАС		

7. Дата видачі завдання – 19 жовтня 2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН			
№ п. п.	Найменування етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обрання теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2021 року	
2.	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень 2021 року	
3.	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень–листопад 2021 року	
4.	Написання першого розділу з кваліфікаційної роботи	Грудень 2021 – березень 2022 року	
5.	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації в збірнику наукових праць та участі в конференціях	Жовтень, листопад 2022 року	
6.	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	Серпень – вересень 2022 року	
7.	Написання третього розділу кваліфікаційної роботи	Вересень – жовтень 2022 року	
9.	Написання «чорнового варіанту» кваліфікаційної роботи	Листопад 2022 року	
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	5 грудня 2022 року	
11.	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	Грудень 2022 року	
12.	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру і її захист	Грудень 2022 року	

Магістрант _____

Тетяна ХРАПАК

Керівник роботи _____

Наталія ТОРЧИНСЬКА

Анотація

Тема роботи: **«Структурно-словотвірна і мотиваційна характеристика польських та українських фалеронімів»**. Автор – **Тетяна ХРАПАК**. Науковий керівник – **Наталія ТОРЧИНСЬКА**. **Обсяг** кваліфікаційної роботи – 73 сторінки основного тексту. Робота містить 80 джерел посилань (зокрема 21 – польською мовою).

Ключові слова: *українські нагороди, польські відзнаки, медаль, орден, хрест, зірка, фалеронім.*

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню найменувань польських та українських нагород.

Потреба вивчити та схарактеризувати українські та польські фалероніми в аспекті структурних, словотвірних, семантичних та мотиваційних особливостей найменувань нагород і зумовлює актуальність теми дипломної роботи, яка полягає в аналізі структурно-словотвірних і мотиваційних особливостей українських та польських фалеронімів.

Меті підпорядковується вирішення завдань: визначити значення фалеронімів як складників прагматонімів; проаналізувати структурну систематизацію українських та польських фалеронімів; схарактеризувати словотвір власних назв українських та польських нагород; дослідити семантику твірних основ фалеронімів; встановити мотивацію найменувань українських та польських відзнак; на основі аналізу порівняти продуктивність українських та польських фалеронімів.

Об'єктом дослідження є українські та польські фалероніми. Предмет – закономірності словотворення, семантики та мотивації фалеронімів. Вибір джерельної основи роботи зумовлений спробою дослідити історію вивчення та дослідження найменувань нагород, зокрема як складників прагматонімів.

Виконане дослідження дозволяє зробити висновок, що українські та польські найменування нагород за структурними та словотвірними особливостями дуже подібні, проте в польських фалеронімах відслідковуються лише складені форми, українським найменуванням приманна й складні; також переважають іменниково-прикметникові форми фалеронімів. Також вони подібні за семантичними та мотиваційними особливостями, проте відрізняються за кількісними показниками.

Автор _____ (Тетяна ХРАПАК)

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1. Фалероніми: сутність, місце серед прагматонімів, історія вивчення.....	9
1.1 Сутність фалеронімів.....	9
1.2 Історія вивчення, місце серед прагматонімів.....	11
2. Нагороди, засвідчені на території України.....	14
2.1 Відзнаки в Київській Русі та Україні періоду Козаччини	14
2.2 Нагороди в Російській імперії.....	15
2.3 Нагороди в Українській Народній Республіці.....	17
2.4 Ордени й медалі в Радянському Союзі.....	19
2.5 Відзнаки в незалежній Україні.....	23
3. Нагороди, засвідчені на території Польщі.....	28
3.1 Нагороди часів Речі Посполитої (1705–1795).....	28
3.2 Відзнаки часів втрати незалежності (1795–1918).....	30
3.3 Ордени та медалі часів Другої Польської Республіки (1918–1939)....	33
3.4 Фалероніми часів Польської Народної Республіки (1944–1989).....	35
3.5 Сучасні нагороди Республіки Польща (з 1989 року до сьогодні).....	40
4. Структурно-дериваційна і семантико-мотиваційна систематизація нагород.....	42
4.1 Особливості будови і способу творення українських фалеронімів....	42
4.2 Семантика твірних основ і мотивація власних назв українських нагород.....	45
4.3 Будова і словотворення польських фалеронімів.....	49
4.4 Семантика та мотивація власних назв польських нагород.....	51
4.5 Порівняння українських та польських фалеронімів за будовою, словотворенням, семантичними та мотиваційними особливостями.....	61
Висновки.....	64
Перелік джерел посилання.....	67
Додатки.....	76
Додаток А. Перелік українських фалеронімів.....	76
Додаток Б. Перелік польських фалеронімів.....	80

ВСТУП

Назви нагород, відзнак, медалей та орденів зацікавлюють не лише істориків, а й мовознавців, зокрема ономастів. В ономастиці найменування нагород прийнято називати фалероніми.

Українські та польські фалероніми відображають систему культурних цінностей свої народів; також можна простежити історичні зміни їх на різних етапах становлення державності.

Хремотонімію, зокрема й фалероніми, які вважаються одним із її видів, досліджували у своїх працях ономасти: Д. Бучко, Л. Гаранковська, Л. Куба, О. Суперанська, Н. Ткачова, М. Торчинський, а також польські дослідники А. Галковський та Р. Пшибильська.

Аналіз українських та польських фалеронімів дозволяє виокремити структурні, словотвірні, семантичні та мотиваційні особливості найменувань нагород, їх зіставлення сприяє з'ясуванню утворення найменувань нагород двох народів, поглиблюючи певні положення ономастики, а подальші наукові дослідження стимулює незначна кількість праць присвячених вивченню українських та польських фалеронімів, що зумовлює **актуальність** теми кваліфікаційної роботи.

Мета дослідження – визначити структурну організацію, словотвір, семантику твірних основ і мотивацію українських та польських фалеронімів.

Для досягнення поставленої мети слід розв'язати такі **завдання**:

- визначити значення фалеронімів як складників прагматонімів;
- проаналізувати структурну систематизацію фалеронімів;
- схарактеризувати словотвір власних назв українських та польських нагород;
- дослідити семантику твірних основ фалеронімів;
- встановити мотивацію найменувань українських та польських відзнак;

- порівняти продуктивність українських та польських фалеронімів.

Об'єкт кваліфікаційної роботи – українські та польські фалероніми.

Предмет – закономірності словотворення, семантики й мотивації фалеронімів.

Методологічною основою дослідження є праці в галузі ономастики Д. Бучка, Л. Гаранковської, Л. Куби, О. Суперанської, Н. Ткачової, М. Торчинського, також А. Галковського та Р. Пшибильської.

Досягнення поставленої мети при вирішенні конкретних завдань зумовило застосування таких **методів**, як *описового, структурного, етимологічного і словотвірного аналізу та прийому кількісних підрахунків*, які в сукупності забезпечили комплексне дослідження найменувань нагород.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній здійснено спробу ґрунтовно з'ясувати визначальні атрибути назв українських нагород та польських відзнак, зокрема семантику твірних основ, спосіб словотворення, структурну систематизацію та мотивацію зазначених фалеронімів.

Теоретичне значення роботи полягає в подальшому вдосконаленні методики вивчення українських нагород, а також польських найменувань відзнак. Систематизований та проаналізований матеріал є важливим додатковим інформаційним джерелом для досліджень. Теоретичні положення, аналіз фалеронімів, узагальнення й висновки наукової роботи поглиблюють знання про українські та польські фалероніми.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в можливості використання її положень і результатів у закладах вищої освіти при викладанні спецкурсів з ономастики та дериватології.

Апробація дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи заслуховувалися на:

-Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Полоністика на Поділлі» (Хмельницький, 2022);

-V Міжрегіональному науково-практичному семінарі «Теоретичні та прикладні проблеми сучасної філології» (Умань, 2022 р.);

-Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики» (Умань, 2022 р.)

і викладені у статтях:

-«Структурні й дериваційні особливості українських фалеронімів» («Поділля. Філологічні студії», Хмельницький, 2022);

-«Структурні й дериваційні особливості українських та польських фалеронімів» («Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика», Хмельницький, 2022);

-«Семантика твірних основ власних назв українських та польських нагород» («Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика», Хмельницький, 2022).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, висновків, списку використаної літератури і двох додатків. Загальний обсяг роботи – 83 с., основного тексту – 73 с.

1.ФАЛЕРОНІМИ: СУТНІСТЬ, МІСЦЕ СЕРЕД ПРАГМАТОНІМІВ, ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ

1.1 Сутність фалеронімів

Ордени, відзнаки та значки є предметом зацікавлення у сфері знань, відомій як фалеристика, що розглядається як допоміжна галузь історії, а також – ономастики, де вони кваліфікуються як фалероніми.

Поняття «нагорода» тлумачиться досить широко, адже вміщує одночасно, залежно від історичного періоду побутування, різні види винагород, починаючи від речових (шаблі, мечі, гривни) до спеціально створених знаків, які становлять собою особливий вид прикладного мистецтва і яким надано високий суспільний статус [52].

Достатньо велика кількість пам'яток історії зафіксована в інформації таких фалеристичних джерел, як ордени, пам'ятні, ювілейні, нагородні медалі та знаки, а також знаки вирізнення та знаки, або, як ще їх називають у побуті, – значки. Крім цього, термін «фалеристика» також вживається для окреслення таких хобі, як колекції орденів та відзнак [36].

Як стверджує польська дослідниця Рената Пшибильська: «*Faleronim zatem uznany za nazwę własną symbolicznego przedmiotu o określonej przez tradycję i przez odpowiednie przepisy formie, przyznawanego lub nadawanego danym osobom jako wyraz uznania dla ich zasług, takiego, który można nosić tak, aby był widoczny dla otoczenia, czyli bądź to przypinanego do ubioru, bądź zawieszanego na wstążce lub wstędze. Klasyfikacja odznaczeń dzieli je między innymi na państwowe i resortowe, co sprawia, że dla obu tych grup obiektów okazują» [76].*

Нагороди різняться за своїм соціальним статусом – державні, урядові, відомчі, релігійні, відзнаки громадських організацій, спілок, національно-культурних товариств тощо; за класифікацією – ордени, хрести, медалі,

нагородні знаки, почесні звання, просто нагородні планки; за чинниками призначення – для вшанування військових подвигів; за досягнення у промисловій, аграрній, науковій, культурній сферах; за милосердя та меценатство; за сумлінне виконання громадянського обов'язку; за поліпшення демографічної ситуації [52].

1973 р. О. Суперанська ввела до наукового обігу термін «фалеронім». Саме це стало обґрунтуванням нової дефініції слова з наявністю основного поняття «фалера». Тому назва будь-якого знаку, відзнаки чи нагороди може бути передана через узагальнювальне власне найменування – фалеронім. Ця назва створена відповідно до моделі ономастичного терміна з латинським терміноелементом [11].

У польських дослідженнях трапляється дві назви – *faleronim* і *falaronim*. Перша з них походить від латинського *phalerae*, друга ж – від грецького *phálaron*. «W użyciu są dwie formy: *faleronim* і *falaronim*. Termin w postaci *faleronim* pochodzi z łac. *phalerae*, rzeczownika występującego tylko w liczbie mnogiej, i jest nazwą krążków wieszanych na piersi zbroi żołnierza w starożytnym Rzymie jako wyróżnienie za męstwo. Prawdopodobnie zwyczaj ten Rzymianie przejęli od Etrusków. Termin ten przeszedł do łaciny z greki, od grec. *phálaron*, i do tej postaci fonetycznej nawiązuje druga forma: *falaronim*» [76].

Варто відзначити, що назви нагород, відзнак, медалей, титулів, плакатів, або ж фалероніми, є досить недослідженою темою з аспекту ономастики. Ця категорія власних назв становить зацікавлення також через те, що відображає цілу систему цінностей та суджень, які пов'язані із суспільством в певному історичному періоді.

Тож фалеронім – це власна назва символічного предмета у формі, визначеній традицією та нормативними актами, врученого конкретній особі на

знак визнання її заслуг; такий, який можна носити на верхньому одязі, його приколюють або ж підвішують на стрічку.

1.2. Історія вивчення, місце серед прагматонімів

У сучасних ономастичних дослідженнях існують різні погляди на місце в системі власних назв фалеронімів. За денотатно-номінативною класифікацією власні назви нагород, відзнак здебільшого розглядають як один із видів хрематонімів (що трактують як різновид прагматонімів – «власних назв об'єктів, пов'язаних із матеріальною сферою діяльності людини») [1].

Чеський ономаст Л. Куба, відомий дослідник хрематонімів, визначає їх як власні назви людських витворів, наголошуючи на тому, що вони не фіксовані в часі та просторі. До цього класу онімів, на його думку, належать «власні назви свят, битв, революцій, з'їздів, медалей, геральдичних символів, органів влади, державних установ, господарчих органів, військових організацій, дипломатичних актів» [47].

Словацька дослідниця Л. Гаранковська трактує хрематоніми як власні назви одиничної або серійної продукції і виділяє в межах цієї групи власні назви об'єднань людей (ергоніми), конференцій, вистав, заходів (актіоніми), актів, законів, документів (документоніми), відрізків часу (хрононіми), медалей, титулів, плакатів (фалероніми) [1].

Польські дослідники вважають, що «chrematonimy to klasa bardzo heterogeniczna pod względem formalnym i semantyczno-motywacyjnym, co już powoduje, że wymaga dość innowacyjnych i niejednorodnych narzędzi badających jej strukturę, układającą się w wiele różnych systemów i podsystemów, pozostawiając gdzieś w ich orbicie jednostki z pozoru nietypowe» [64].

Польський дослідник Артур Галковський дає таке визначення для хрематонімів: *chrematonim* – *nazwa własna obiektu materialnego lub niematerialnego, wytworzonego jako efekt kulturowej działalności człowieka* (np. *nazwa produktu, usługi, firmy, organizacji, przedsięwzięcia społecznego, wytworu lub wydarzenia artystycznego itd.*). Дослідник пропонує і класифікацію хрематонімів: *społecznościowe, religijne, polityczne, ideacyjne i marketingowe*. Таким чином, можна зазначити, що до складу хрематонімів належать витвори суспільства, а серед критеріїв класифікації зазначено суспільні та політичні, що дозволяє стверджувати, що до хрематонімів належать, зокрема, й фалероніми.

Російські ономасти до фалеронімів зараховують здебільшого власні назви «будь-якого ордена, медалі, відзнаки» [38, с. 140].

В українській лінгвістиці загалом теж прийнято такий погляд на зазначену групу онімів. На думку М. Торчинського, до фалеронімів близькими є преміоніми («власні назви премій та інших аналогічних відзнак») та політоніми («власні назви окремих атрибутів, емблем, символів держави, зокрема гербів, знамен, прапорів, гімнів» [48, с. 207–208].

Тож ці три класи онімів на основі «такої ознаки, як рельєфність і певна символічність зображення, які наявні на поверхні денотатів (або їхніх замінників)» можна кваліфікувати як емблемоніми – умовне або символічне зображення якого-небудь поняття, ідеї» [42, с. 263].

Отож, серед прагматонімів можна виділити архітектуроніми (ВН споруд, зведених людиною із житловою, виробничою, розважальною або іншою метою), хрематоніми (ВН окремих предметів), порейоніми (ВН транспортних засобів) і товароніми (ВН серійних товарів) [48].

А уже в межах хрематонімії Д. Бучко та Н. Ткачова виокремлюють ідеоніми, акціоніми, порейоніми, прагматоніми, фалероніми, а сам хрематонім

трактують як найменування «історичної акції, вчинку» та як власну назву «окремого, в т.ч. унікального, предмета, виробу, твору» [1].

Тож на основі такої ознаки, як рельєфність і певна символічність зображень, що наявні на поверхнях денотатів (або їхніх заміників), виокремлюються емблемоніми, зокрема фалероніми (ВН нагород: орден «*За заслуги*»), преміоніми (ВН премій та інших аналогічних відзнак: *Державна премія України імені Тараса Шевченка*) і політоніми (ВН гербів, знамен, прапорів, гімнів (славнів) та інших державних символів: *Малий герб України*) [48].

2. НАГОРОДИ, ЗАСВІДЧЕНІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

2.1. Відзнаки в Київській Русі та Україні періоду Козаччини

Перші згадки про відзначення найгідніших представників суспільства належать ще до часів Київської Русі: саме тоді виник звичай нагороджувати нашійною гривнею (кільцем, виготовленим із дорогоцінних металів та прикрашеним певними орнаментами), який згодом трансформувався в практику удостоєння знаками орденів на нашійних стрічках [19].

Крім цього, відомі такі форми заохочення, як винагорода коштами, землею, надання права на участь у розподілі трофеїв тощо. Викарбувані ж на Русі після впровадження християнства дзвінки монети (златники та срібники) називають прообразом медалей, адже вони виконували роль не тільки грошових знаків, а й цінних нагород [19].

Тож згадуючи про іншу яскраву сторінку української історії – козацьку добу, варто зупинитися на відзнаках державної і військової влади – клейнодах. Адже призначення козака на певну посаду та удостоєння відповідними атрибутами було ознакою визнання його високих бойових заслуг, особистих чеснот, тому саме клейноди можна вважати найвищими козацькими нагородами.

Клейноди (нім. *Kleinod* – «скарб, невелика коштовна річ») – відзнака, атрибути й символи військової та цивільної влади й окремих військових і цивільних урядів [9].

До головних символів гетьманської влади належали: булава, бунчук, значок, корогва й печатка; полковникам вручали пернач, значок та корогву, сотникам – корогву. Клейноди присвоювали не лише окремим особам, а й цілим військам, з-поміж переліку відзнак яких могли бути навіть гармати [9].

Таким чином, булава – відзнака гетьманської влади та кошового отамана на Січі; бунчук – відзнака гетьмана і кошового, що зберігалася в бунчужного; корогва – військова відзнака, яка зберігалася в хорунжого; каламар – символ влади писаря; печатка – військова, січова, полкова або сотенна – зберігалася в генерального чи полкового судді, а сотенна – в сотника; литаври – військові клейноди, що знаходилися в довбиша; гармати – загальновійськові клейноди, що були у віданні генерального чи полкового обозного, а на Січі – у пушкаря; сурми – військовий, полковий та січовий клейнод під віданням сурмача; пернач або шестопер – відзнака полковника полку і паланки; значок – заступав у будні корогву військову та полкову, відзнака сотні, куреня [24].

Отже, за часів Козацької держави XVII–XVIII ст. в Україні не було власних нагородних знаків. Роль нагород виконували речі бойового призначення: холодна та вогнепальна зброя, обладунок, кінська упряж. Водночас козацьке військо мало власну оригінальну систему відзнак: клейноди, що були як загальновійськовими, так і посадовими відзнаками. До них належали: гетьманська булава, бунчук, печатка, хоругви, бубни, литаври, сурми, комишина для письма, а також козацька гармата [49].

2.2. Нагороди в Російській імперії

Уперше, про ордени в Росії заговорили після прибуття Петра I з його подорожі по Європі 1698 року. Саме там цей правитель, який став першим імператором Росії, підглянув нагородну систему британців, французів і шведів, після чого вирішив зробити подібне і в себе [31].

До Петра I російські монархи надавали перевагу нагородженню своїх підлеглих більш практичними речами – шаблею, наділом або навіть анекдотичної «шубою з царського плеча» [31].

Тож нагороди Російської імперії беруть початок із заснованого Петром I 9 вересня 1698 року *ордену св. апостола Андрія Первозванного*, яким нагороджували за вірність, хоробрість, за визначні заслуги перед Вітчизною, за героїзм, благодійність тощо [14].

Другий орден в ієрархії – *орден святого князя Володимира*, засновано 1782 року імператрицею Катериною II для нагородження як цивільних, так і військових, які принесли своїми діями «величезну користь державі російській», що й відображено в девізі «Користь, честь і слава» [31].

Третій орден в ієрархії – *орден святого Олександра Невського*. Має всього один щабель і спочатку був задуманий Петром I як суто військова нагорода для нижчого генералітету, проте був введений тільки Катериною I як загальногромадянська нагорода [31].

Орден Білого Орла – польський орден, який потрапив в російську ієрархію 1831 року після придушення повстання поляків і повного знищення автономії Польщі. *Орден святого Станіслава* засновано в Польщі, але, як і орден Білого Орла, був асимільований і прийнятий вже в ролі нагороди Російської імперії [31].

Орден святої Анни введений Павлом I для нагороди своїх наближених при палаці його матері. Девіз ордена – «Люблячий правду, благочестя і вірність» [31].

Мальтійський хрест (Орден святого Іоанна Єрусалимського) – орден, який вручався лише в період правління Павла I з 1798 по 1810 роки. Орден займав майже найвищий щабель в ієрархії, перевершуючи все, крім ордена Андрія Первозванного [31].

Орден святої Катерини вручався винятково членам імператорської родини. Крім того, ним нагороджувалися жінки, які так чи інакше послужили на

благо своєї держави. *Орден святого Георгія* вважався найвищою військовою нагородою Російської імперії [31].

Останніми нагородами імперії, встановленими напередодні Першої світової війни, стали *Георгіївська медаль* та *відзнака св. кн. Ольги*. Також варто зауважити, що орденські знаки доповнювалися численними нагородними медалями (переважно за військові заслуги) на орденських стрічках. У такому вигляді нагородна система Росії проіснувала до 1917 року [14].

Отже, серед нагород Російської імперії ми відзначили 9 орденів.

2.3. Нагороди в Українській Народній Республіці

Подальший розвиток нагородної справи на теренах України тісно пов'язаний із системами відзнак тих країн, у складі яких тривалий час були наші землі, зокрема Російської держави.

До 1918 року Україна не мала власних державних нагород. Також до цього часу Україна не мала нагород у вигляді орденів. У період національно-визвольних змагань 1917–1920 рр. в Україні зароджується і починає складатися своя нагородна система [9].

Однак перші реальні наміри щодо встановлення національних нагород з'явилися на початку минулого століття, у період правління уряду гетьмана Павла Скоропадського [9].

За його дорученням у травні 1918 року при головному штабі армії створили комісію для розробки проєктів орденів та медалей, яка незабаром представила пропозиції щодо заснування цілої системи відзнак, до того ж, як для військових, так і для цивільних осіб [20].

Зокрема, передбачалося започаткування *орденів князя Ярослава Мудрого* (за громадську діяльність), *Святої княгині Ольги* (для відзначення жінок),

Святого Архистратига Михаїла (за військову хоробрість), *Залізного Хреста* (за визвольну боротьбу), *Святого князя Володимира* (за відзнаки в держслужбі), *хрест та зірку Слава і Відродження України*.

Проте втілити цей задум у життя Скоропадському не судилося: у грудні 1918-го року в Києві відбулася чергова зміна влади й було встановлено Директорію Української Народної Республіки [20].

Незважаючи на все, саме її уряду вдалося не лише спроектувати, а й випустити та вручити перший український орден – *«Залізний хрест за зимовий похід і бої»* [9].

Хоча від початку – у січні 1919 року, коли Директорія ухвалила закон стосовно нових державних відзнак – планувалося запровадити зовсім інші нагороди: *двоступеневі ордени Республіки* (для цивільних осіб) та *Слава Україні* (для військових). Проте подальші події в театрі військових дій внесли свої корективи і в історію відзнак [20].

Для відзначення учасників Першого зимового походу 19 жовтня 1920 року наказом Симона Петлюри й було засновано *«Залізний хрест»*.

Варто додати, що здобули статус державних нагород і відзнак, запроваджені керівництвом УНР та ветеранами українських військ, уже в еміграції.

«Мазепинський хрест, або «Бойовий Хрест Українських Січових Стрільці» – нагорода за бойові заслуги Українських січових стрільців (УСС), що діяли у лавах Української Галицької Армії [4].

Після трагічної загибелі Голови Директорії УНР та Головного Отамана Армії УНР Симона Петлюри вирішили запровадити відзнаку на його честь – *«Хрест Симона Петлюри»* [30].

«Галицький хрест» – пам'ятна військова відзнака для вояків УГА. Також протягом 1929–1985 років зафіксовано такі нагороди, як: *«Хрест Директорії»*

(Макаренка), «Пам'ятна медаля з нагоди 10-х роковин Самостійности», «Пропам'ятний Воєнний Хрест УНРади», «Медаля св. Архистратига Михаїла», «Хрест Українських Січових Стрільців», «Український Комбатантський Хрест», «Хрест Українського козацтва», «Воєнний хрест Української Народної Республіки», хрест Президії УНРади «60-ліття відродження Українських Збройних Сил», медаль Президії УНРади «За жертву крові в боях за волю України», хрест Президії УНРади «40-ліття Української Народної Армії».

Крім цього, до нагород УНР примикає низка пропам'ятних військових та ветеранських нагород: *Хрест Легіону Українських Січових Стрільців* (Гуцульський, 1918), *Хрест 3-ї Залізної дивізії* (1922), *Відзнака Української Галицької Армії* (Галицький Хрест, 1928), *Хрест Українських Січових Стрільців* (Мазепинський, 1940), *Хрест Карпатських Січовиків* (1969), *Хрест заслуги Буковинського Куреня* (1986), кілька відзнак *1-ї Української дивізії Української Національної Армії* [30].

Отже, до уваги взято 29 нагород часів Української Народної Республіки.

2.4. Ордени й медалі в Радянському Союзі

У республіках, які виникли після розпаду Російської імперії, були засновані власні системи нагород.

Після встановлення радянської влади в Україні були скасовані всі зовнішні відзнаки, окрім тих, що встановлені декретами Ради наркомів України [20].

Поширеною групою відзнак в перші роки радянської влади стали «нагрудні знаки». Бронзові та срібні жетони у вигляді медалей почали карбувати на честь перемоги більшовиків у жовтні 1917 р., а пізніше – з нагоди різних визначних подій, пов'язаних із знаменними датами в історії («будівництво Шатурської електростанції», будівництво перших об'єктів «ГОЕЛРО» тощо) [39].

16 вересня 1918 року Всеросійський центральний виконавчий комітет заснував перший радянський *орден Червоного прапора*, призначений для відзначення всіх громадян Радянської Росії за вияв особливої хоробрості та мужності в бойовій діяльності. Проте ним нагороджували учасників бойових дій на всіх фронтах громадянської війни, зокрема на території України [20].

У грудні 1920 р. був заснований *орден Трудового Червоного Прапора РСФРР*. Тож 2 березня 1921 року V Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові ухвалив постанову «Про Червоний орден Трудового Прапора» [20].

1924 року *орден Червоного прапора* визнали загальносоюзною відзнакою. Упродовж 1920 – 1923 років такі ж ордени були засновані і в інших радянських республіках. Створити цю нагороду планували й в Українській СРР, однак потім як символ початку мирного життя вирішили запровадити *орден Трудової звитяги* [20].

Радянські нагороди і знаки відзначення 1920–1941 рр., на відміну від *Ордена Червоного Прапора*, створеного для нагородження військовиків, змінили вектор делегованості. Відтепер країна потребувала героїзму в праці, самовідданості на виробництві, у всіх галузях народного господарства [20].

Формування комплексу трудових нагород СРСР відноситься до часу перших п'ятирічок. У 1928 р. з'явився загальносоюзний цивільний *орден Трудового Червоного Прапора СРСР*. Із квітня 1933 р. постановою Президії Раднаркому СРСР було припинено нагородження республіканськими орденами – відтоді нагороджували лише орденами СРСР [20].

Вищою нагородою СРСР був *орден Леніна* (1930), який з 1988 р. став винятково особистою, а не колективною відзнакою.

27 грудня 1938 року Указом Президії Верховної Ради СРСР була заснована *медаль «За Трудову Відзнаку»*, якою нагороджували лише фізичних осіб, незалежно від їхньої національності і громадянства, за високі показники в роботі [20].

Цього ж року з'являється *медаль «За відвагу»*. Згідно з положенням, її вручали за особисту мужність і відвагу, які було проявлено при захисті батьківщини й виконанні військового обов'язку. Підлягали нагородженню тільки військовослужбовці Червоної Армії. Такою ж була й *медаль «За бойові заслуги»* [10].

Особливе місце в нагородній лінійці займає *медаль «Золота Зірка Героя Радянського Союзу»*, яку започаткували 1 серпня 1939 року. Медаль вручалася громадянам СРСР, які були удостоєні звання «Герой Радянського Союзу» [9].

Крім цього, з'являються й інші нагороди, наприклад, *медаль «Серп і Молот»*, що є вищою нагородою Радянського Союзу. Уперше вона була заснована 22 травня 1940 року Указом Президії Верховної Ради СРСР [9].

У 1941–1945 рр. було засновано дев'ять орденів за ратні подвиги, найвищим з яких був *орден «Перемоги»* (1943).

Одними з перших радянських медалей військового часу були *медалі «За Оборону Ленінграда», «За оборону Одеси», «За оборону Сталінграда», «За оборону Севастополя»*. Усі вони були засновані 22 грудня 1942 року. А 1944 року засновано *медаль «За оборону Москви»* [10].

Наступною була *медаль «За Трудову Доблесть»*, вона з'явилася 19 червня 1943 року. Вручалася вона громадянам Радянського Союзу за самовіддану трудову діяльність і виявлену доблесть [10].

Медаль Ушакова вручалася службовцям ВМФ СРСР, починаючи з 3 березня 1944 року. *Медаль Нахімова* теж вручалася тільки військовослужбовцям ВМФ СРСР за мужність, кмітливість і видатну хоробрість в бою. Цього ж року засновано *медалі «За оборону Кавказу»* і *«За оборону Радянського Заполяр'я»* [10].

Крім цього, зафіксовано, що цього ж року з'являються *медалі «За визволення Белграда», «За визволення Варшави», «За визволення Праги», «За*

взяття Будапешта», «За взяття Кенігсберга», «За взяття Відня», «За взяття Берліна». А після закінчення війни, 21 червня 1961 року, засновано медаль «За оборону Києва».

Також 1945 року з'являється медаль *«За Доблесну Працю у Великій Вітчизняній Війні»*. Її вручали фізичним особам, які були громадянами СРСР, за ударну працю в роки ВВВ [10].

У період з 1947 по 1969 роки фіксуються також медалі за відзнаку при виконанні цивільного і службового обов'язку, відомчі та ювілейні: *медаль «За Відзнаку в Охороні Державного кордону СРСР», медаль «За Відмінну Службу з Охорони Громадського Порядку», медаль «За Відвагу на Пожежі», медаль «За Порятунки Потоплюючих», медаль «100 років з Дня Народження В. І. Леніна», медалі «Двадцять років Перемоги у ВВВ 1941–1945 рр.», «Тридцять років Перемоги у ВВВ 1941–1945 рр.», «Сорок Років Перемоги у ВВВ 1941–1945 рр.», медаль «30 років Радянської Армії і Флоту», медалі «40 років Збройних Сил СРСР», «50 років Збройних Сил СРСР», «60 років Збройних Сил СРСР», «70 років Збройних Сил СРСР», медаль «50 років Радянської Міліції», медаль «В Пам'ять 800-річчя Москви», медаль «В Пам'ять 250-річчя Ленінграда», медаль «В Пам'ять 1500-річчя Києва» [27].*

Медаль «За відзнаку у військовій службі» вперше була заснована 28 жовтня 1974 року, у неї є 2 ступеня [10].

Також 1976 року з'являється медаль *«Ветеран ЗС СРСР»*. Її видавали за бездоганну службу в армії СРСР протягом 25 років [10].

Наступною є медаль *«За Зміцнення Бойової Співдружності»*, яка була заснована в СРСР 1979 року. Згідно з положенням, її вручали військовослужбовцям, працівникам органів державної безпеки, внутрішніх справ та іншим громадянам держав-учасниць Варшавського Договору, а також іншим

дружнім державам за заслуги в поліпшення бойової співдружності і військового співробітництва. Крім цього, є медаль «Партизану Вітчизняної Війни» [10].

Варто наголосити також й на інших фалеронімах, зокрема на орденах. Таким чином, фіксуємо *орден «Мати-героїня»*. Нагорода вручалася матерям, які виростили десять і більше дітей. *Орден «Місто-герой/Фортеця-герой»* видавався містам і фортецям, що зробили максимальний опір насамперед Німеччині в її наступі на схід [10].

Нагороду «*Маршальська зірка*» вручали при отриманні тим чи іншим воєначальником відповідного звання, і тому вона є відзнакою, а не нагородою. Найбільш цінним бойовим орденом Радянського Союзу вважається *орден Суворова*. Аналогом ордена Суворова для Військово-Морського флоту СРСР є *орден Ушакова*. Також існували такі нагороди, як: *орден Нахімова*, *орден Кутузова*, *орден Богдана Хмельницького* (щодо останнього варто додати, що більшість нагороджень були здійснені якраз на Українському фронті [29]).

Орден Олександра Невського вручався за особисту відвагу, мужність і героїзм командирам і офіцерам Червоної Армії і мав всього одну ступінь. Також, за хоробрість, стійкість і мужність видавався *Орден Вітчизняної Війни*. Крім цього, існували *орден Червоної зірки*, *орден Слави* [29].

Отже, радянська нагородна система, яка проіснувала з 1918 р. до грудня 1991 р., була досить представницькою та розвиненою, її склали 21 союзний орден (разом із ступенями їх було 38) і 61 нагородна медаль.

2.5. Відзнаки в незалежній Україні

24 серпня 1991 року Верховна Рада УРСР ухвалила Акт про проголошення незалежності України.

Із 1992 року в незалежній Україні почала формуватися власна нагородна система. Правове поле визначало існування двох рівнів нагород: державні нагороди (засновані законодавчою владою) і президентські відзнаки (запроваджені поправкою від 13 лютого 1992 р. до Конституції України 1978 р.) [8].

До 2000 р. в Україні склалася нагородна система зі своєю ієрархією. Першу сходинку в ній посідає найвища відзнака *Звання «Герой України»*. Вона складається з двох орденів: *Золотої Зірки* і *Ордена Держави* [15].

Другий – елітарний *Орден князя Ярослава Мудрого* (1995). Третє місце посідає орден *«За заслуги»* (1996), що замінив *Почесну відзнаку Президента України*, засновану з нагоди першої річниці незалежності України (1992). Наступний – *орден Богдана Хмельницького* (1995), призначений для нагородження військовослужбовців та ветеранів Великої Вітчизняної війни за проявлені героїзм і мужність при захисті Вітчизни [15].

Цю відзнаку органічно доповнює *орден «За мужність»*, котрим відзначається героїзм, виявлений за надзвичайних обставин і спрямований на захист людини, її прав і свобод. До 1996 р. нагороджували зіркою *«За мужність»* і хрестом *«За мужність»*, тепер це – орден *«За мужність»* [50].

Шостим у системі відзнак є *орден княгині Ольги*, яким нагороджуються жінки за визначні особисті заслуги у різних сферах суспільної діяльності.

20 лютого 2003 р. сьомою нагородою у системі державних орденів України став *орден Данила Галицького*.

2 вересня 2008 р. з'являється *орден «За доблесну шахтарську працю»* за визначні трудові досягнення у видобутку вугілля, залізної руди, руди кольорових і рідкісних металів, марганцевих та уранових руд, шахтобудуванні [51].

Для відзначення видатних особливих заслуг громадян в утвердженні суверенітету та незалежності України, консолідації українського суспільства,

розвитку демократії, соціально-економічних та політичних реформ, відстоювання конституційних прав і свобод людини і громадянина стає *орден Свободи* [17].

1 липня 2014 року для відзначення осіб за громадянську мужність, патріотизм, відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народу, виявлені під час Революції гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року) став *орден Героїв Небесної Сотні* [17].

Особливе місце в системі державних нагород України посідає відзнака *«Іменна вогнепальна зброя»* (квітень 1995), що успадкувала традицію нагородження іменною зброєю в українському козацькому війську XVII–XVIII ст. та у збройних силах УНР. Іменною зброєю є пістолет моделі «Форт-12», створений вітчизняними зброярами. В Україні функціонують також медалі: *«За бездоганну службу»* (трьох ступенів, 1996), *«За військову службу Україні»* (1996), *«Захиснику Вітчизни»* (1999), *«За врятоване життя»* (2008), призначені для нагородження військовослужбовців Збройних сил України [17].

16 березня 2000 р. Президент України підписав ухвалений Верховною Радою України Закон України «Про Державні нагороди». Статус державних нагород отримали сім видів відзнак і звання *«Герой України»*: орден, медаль, речова відзнака *«Іменна вогнепальна зброя»*, *Почесне звання України* (37 звань) [17].

Серед президентських відзнак виділяють дванадцять нагород:

- *Хрест Івана Мазепи* – для відзначення громадян за значний внесок у відродження національної культурно-мистецької, духовної, архітектурної, військово-історичної спадщини, заслуги у державотворчій, науковій, просвітницькій та благодійній діяльності;

- медаль *«За працю і звитягу»*, якою нагороджують за вагомий особистий внесок у розвиток економічної, науково-технічної, соціально-культурної, військової, державної, громадської та інших сфер діяльності, багаторічну сумлінну працю, зразкове виконання службових обов'язків;

- ювілейна медаль *«60 років визволення України від фашистських загарбників»*, якою нагороджуються учасники бойових дій у період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років;

- ювілейна медаль *«20 років незалежності України»* для відзначення громадян з нагоди 20-ї річниці незалежності України за значний особистий внесок у становлення незалежності України;

- ювілейна медаль *«25 років незалежності України»* для відзначення громадян за значні особисті заслуги у становленні незалежної України;

- пам'ятна медаль *«25 років виведення військ з Афганістану»*, якою нагороджуються учасники бойових дій на території Республіки Афганістан у період 1979–1989 років та інваліди війни з їх числа;

- медаль *«70 років визволення України від фашистських загарбників»* для гідного відзначення громадян з нагоди 70-ї річниці визволення України від фашистських загарбників у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років;

- ювілейна медаль *«70 років Перемоги над нацизмом»* на відзначення 70-ї річниці Перемоги над нацизмом, вшанування подвигу, мужності та самовідданості борців проти нацизму, за свободу і незалежність Вітчизни;

- *«За участь в антитерористичній операції»* з метою гідного відзначення осіб – захисників суверенітету та територіальної цілісності України під час проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях;

- *«За гуманітарну участь в антитерористичній операції»* з метою гідного відзначення працівників підприємств, установ та організацій, інших осіб, які

залучалися або добровільно забезпечували проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях;

- *«Національна легенда України»* для відзначення громадян за визначні особисті заслуги у становленні незалежної України, зміцненні її державності, захисті Вітчизни та служінні Українському народові, вагомий внесок у розвиток національної економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, спорту, охорони здоров'я, а також за активну благодійну та громадську діяльність;

- *«За участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС»* з метою гідного вшанування героїзму, мужності, самовідданості та високого професіоналізму учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС [24].

Отже, за час незалежної України, відповідно до закону «Про державні нагороди України», представлено 35 відзнак, нагород та орденів.

3. НАГОРОДИ, ЗАСВІДЧЕНІ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬЩІ

3.1. Нагороди часів Речі Посполитої (1705–1795)

Річ Посполита (*Rzeczpospolita Obojga Narodów*) – держава, що складалася з Корони Польської та Великого князівства Литовського та існувала в 1569–1795 роках за Люблінською унією. Вона простягалася на території сьгоднішніх Польщі, Литви, Білорусі та Латвії, а також частково України, Естонії, Словаччини, Росії та Молдови.

Перший орден Речі Посполитої, заснований королем Владиславом IV Вазою 1634 року, – *Order Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny* – не був ані схвалений сеймом, ані введений через заперечення шляхти через страх запровадження деспотичного правління (абсолютної монархії) правителя за допомогою лицарів ордена.

Лише утвердження першого ордену 1705 року і другого 1765 року утворили оригінальну систему польських орденів, а 1792 року приєднався третій орден, цього разу типово військовий. Ця система проіснувала до третього розділу, і старшинство в ній було таким: *Virtuti Militari*, *Order Orła Białego*, *Order Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika*, *Order Wojskowy (Virtuti Militari)*.

Order Orła Białego – найстаріша й найвища державна нагорода Республіки Польща, яка вручається за видатні цивільні та військові заслуги на благо країни як у мирний, так і у воєнний час. Нею нагороджують найвидатніших поляків і найвищих представників іноземних держав.

Order Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika був заснований 7 травня 1765 року королем Станіславом Августом Понятовським. Таке швидке введення нової нагороди (адже не минуло й півроку після коронації), як і нагородження наступного дня після ухвалення акту, свідчило про більш ранній проєкт. Він транслювався щорічно 8 травня, під час урочистостей на честь св. Станіслава в

костелі св. Хреста у Варшаві. Її отримання мало стати стимулом для продовження державної служби з перспективою отримати вищу нагороду.

Order Wojskowy (Virtuti Militari) – найвища польська військова відзнака, що вручається за видатні бойові заслуги. Це один із найстаріших військових орденів у світі. Встановлений королем Станіславом Августом Понятовським 22 червня 1792 року на честь перемоги в битві під Зеленцем після початку польсько-російської війни проти інтервенції Російської імперії та Тарговицької конфедерації, зокрема на захист Конституції 3 травня. Девіз ордену: Честь і Батьківщина.

Поза ієрархічною системою існувала низка медалей, якими нагороджувалися королем особи недворянського походження: *Medal Diligentiae (Medal Pilności)*, *Medal Pro Fide, Rege et Lege*, *Medal Praemiando Incitat*, *Medal za Długoletnią Służbę Wojskową (Za Dostłużone Wziąź 18 Lat w Iednymże Corpucie)*, *Medal Virtuti Civili (Zasłużone Cywilnej)*.

Medal Diligentiae (Medal Pilności) – медаль, заснована 1767 року королем Станіславом Августом. Нею нагороджували вихованців кадетського корпусу у Варшаві (Академії Шляхетського Корпусу Його Величності та Республіки Польща) як почесну відзнаку за старанність у навчанні.

Варто додати, що *Medal za Długoletnią Służbę Wojskową* – це медаль, заснована 1765 року королем Станіславом Августом. Нею нагороджували унтер-офіцерів і рядових як почесною відзнакою за багаторічну зразкову військову службу. Медалі існують двох видів: за багаторічну службу в корпусі (з написом: «*Za Dostłużone Wziąź 18 Lat w Iednymże Corpucie*», тобто «*За службу протягом 18 років в одному корпусі*») і в полку (з написом: «*Za Dostłużone Wziąź 18 Lat w Iednymże Regimentie*», тобто «*За службу протягом 18 років в одному полку*»).

Medal Pro Fide, Rege et Lege (медаль «За віру, царя і закон») – це нагорода, якою, як свідчить девіз на зворотному боці, король відзначав заслужених людей, які ще не отримали орденів і медалі «Мерентибус». Та *Medal Praemiando Incitat* – почесна медаль «Нагородження заохочує».

Отже, серед нагород часів Річ Посполитої (1705–1795) взято до уваги 8 фалеронімів, зокрема 3 ордени: *Order Orła Białego*, *Order Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika*, *Order Wojskowy (Virtuti Militari)* та 5 медалей: *Medal Diligentiae*, *Medal Pro Fide, Rege et Lege*, *Medal Praemiando Incitat*, *Medal za Długoletnią Służbę Wojskową*, *Medal Virtuti Civili*.

3.2. Відзнаки часів втрати незалежності (1795–1918)

Після падіння Польської держави (1795 р.) її між собою розділили три держави: Австрія, королівство Пруссія та Росія. Поділ держави викликав хвилю еміграції, основним напрямком якої стала територія нинішньої Італії, а також Саксонії та Франції. У січні 1797 року там були сформовані частини польської армії під назвою Польські легіони в Італії. Командувачем був генерал Ян Генрик Домбровський. Легіони брали участь у боях за Рим, а в липні 1797 року вони отримали власну пісню «Пісня польських легіонів в Італії», 4 строфи якої стали польським національним гімном 1926 року. Після перемоги над трьома загарбниками французькою армією та звільнення частини польських земель 1807 року було створено Варшавське герцогство.

У період 1806–1815 років правитель Варшавського герцогства Фрідріх Август I Веттин відновив всю нагородну систему, яка була до поділу Польщі (згідно зі статтею 85 Конституції герцогства, цивільний і військовий порядки, які раніше були в Польщі, зберігаються, і король є їх головою). Таким чином,

повертаються нагороди: *Order Orła Białego*, *Order Świętego Stanisława*, *Order Wojskowy Księstwa Warszawskiego (Virtuti Militari)* [75].

Крім того, король запровадив *Medal Sędziów Pokoju* [75], якою нагороджували тих мирових суддів, які досягли найкращих результатів у мирному вирішенні справ.

Близько 100 тисяч воїнів польської армії брали участь у вторгненні Франції в Росію (1811–1812 рр.). Після поразки Наполеона і заслання на острів Святої Єлени Варшавське герцогство було передане під адміністрацію Росії. Після Віденського конгресу (1815 р.) його назву було змінено на Королівство Польське, з російським царем як королем Польщі.

Після створення 1815 р. Конгресової Польщі та її персональної унії з Російською імперією вона отримала нову Конституцію Королівства Польського. Суверену належить встановлювати, організовувати та розповсюджувати цивільні та військові порядки, тому з польських цивільних і військових орденів збереглися: *Orła Białego*, *Świętego Stanisława* і *Krzyża Wojskowego są zachowane*, тобто зберігся порядок орденів: *Order Orła Białego*, *Order Polski Świętego Stanisława (został podzielony na cztery klasy)*, *Order Krzyża Wojskowego (Virtuti Militari)* [75].

Крім ієрархії, було встановлено дві додаткові відзнаки: *Znak Honorowy za Długoletnią i Nieskazitelną Służbę (1829–1834)*, *Medal za Uratowanie Ginących (1829–1834)* [75].

29 листопада 1830 р. у Царстві Польському спалахнуло Листопадове повстання, яке 25 січня 1831 р. після детронізації царя Миколи I переросло в польсько-російську війну. Ця війна закінчилася перемогою Росії. Королівство Польське втратило більшість своїх атрибутів незалежності і де-факто увійшло до складу Російської імперії.

Постанова сейму про детронізацію Миколи I від 25 січня 1831 р. позбавляла російських царів права нагороджувати польськими орденами та відзнаками, але під час Листопадового повстання нагороджували лише *Virtuti Militari*, а прерогативи мовлення передано Головному.

Поразка повстання призвела до включення двох вищих орденів до російської системи нагород як нижчих цивільних орденів: *CiK Order Orła Białego* і *CiK Order św. Stanisława*, а *Virtuti Militari* [75]. трансформувався в найнижчий російський пам'ятний знак польського почесного знака, який було вручено майже всім учасникам боїв на боці царя (близько 100 тисячам), навіть хірургам та цирульникам.

Історія Польщі 1914–1918 років охоплює короткий фрагмент історії, але події цього п'ятирічного періоду мали вирішальний вплив на становище Польщі на міжнародній та внутрішній арені. 1914 року почалася Перша світова війна за участю Австро-Угорщини, Німеччини та Росії. Це призвело до пробудження почуття національної ідентичності серед поляків, а його перебіг і результати (насамперед розпад усіх трьох держав-розділів) зробили можливим відтворення незалежної Польської держави.

Усе це разом означало, що після завершення Першої світової війни 11 листопада 1918 року Польща була створена як держава, визнана на міжнародній арені, з підготовленим політичним і адміністративним персоналом, а також військовими, виконавчими та судовими органами.

Отже, за період втрати незалежності Польщею у нагородній системі фігурували 7 фалеронінів, серед яких ордени, медалі, та відзнаки.

3.3. Ордени та медалі часів Другої Польської Республіки (1918–1939)

Друга Польська Республіка (II Rzeczpospolita) – назва польської держави в 1918–1939 роках. Друга Польська Республіка була суверенною демократичною республікою з багатопартійною парламентською та кабінетною системою. Її формальним початком вважається 11 листопада 1918 року, коли Юзеф Пілсудський прийняв військову владу у Варшаві.

Влада Другої Республіки Польща, створюючи власний кодекс орденів, спиралася на європейські зразки, тісно звертаючись до польської історії та культури. Було відроджено два дорозділові ордени та створено один новий орден (за відзначення громадянських заслуг) і 14 державних відзнак, серед яких *Order Orła Białego*, *Order Virtuti Militari – klasy od I do V*.

Зокрема, *Order Odrodzenia Polski* – це друга за вищістю польська державна цивільна нагорода (після Ордена Білого Орла), яка вручається за видатні досягнення в галузі освіти, науки, спорту, культури, мистецтва, економіки, національної оборони, соціальної сфери, а також за розвиток добрих відносин з іншими країнами.

Варто відзначити, що *Krzyż Niepodległości (z mieczami lub bez)* а також *Medal Niepodległości* призначені для нагородження тих, хто боровся зі зброєю в руках за незалежність своєї Батьківщини перед світовою війною, або поза лавами армії, або керував цією боротьбою.

Krzyż Walecznych створений для нагородження офіцерів, унтер-офіцерів і рядових, які проявили відвагу у боях. У виняткових випадках нею могли бути нагороджені цивільні особи, які співпрацювали з діючою армією. Спочатку нею мали нагороджувати за вчинки, вчинені після відродження незалежної держави, тобто після 11 листопада 1918 року, але згодом почали вручати і за більш ранні діяння.

Krzyż Zasługi (złoty, srebrny, brązowy) – цивільна державна відзнака, яка вручається за заслуги перед державою чи громадянами.

Krzyż Ochotniczy za Wojnę, а також *Medal Ochotniczy za Wojnę* – відзнака для людей, які під час добровільної служби 1918–1921 р. сприяли зміцненню незалежності Республіки Польща.

Польська державна нагорода *Krzyż Zasługi za Dzielność* заснована для відзначення солдатів, поліцейських і військовослужбовців. Цікавим є те, що хрест було скасовано 1944 року і відновлено 1992 року.

Krzyż Zasługi Wojsk Litwy Środkowej – це польська військова нагорода, заснована постановою Віленського сейму та затверджена Тимчасовою керівною комісією Середньої Литви 1922 року для нагородження за вчинки хоробрості та героїзму.

Польська військова державна відзнака *Krzyż na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi* призначалася для сілезьких повстанців. Із нагоди урочистого святкування 15-ї річниці Сілезького повстання 23 квітня 1936 р. медалями були нагороджені всі ветерани Січневого повстання 1863 року.

Krzyż Żołnierzy Polskich z Ameryki – хрест був встановлений 1920 року за наказом Юзефа Пілсудського для вшанування добровольців з Канади та США, які прибули до Польщі, щоб захищати щойно відновлену незалежність.

Medal za Ratowanie Ginących заснована розпорядженням Президента Республіки Польща від 22 березня 1928 року з метою відзначення заслуг у порятунку потопаючих і жертв стихійних лих.

Для військових і цивільних осіб, з метою відзначення учасників боротьби за незалежність і забезпечення кордонів Республіки Польща, які з 1 листопада 1918 по 18.03.1921 рр. були діючими вояками, були поранені або загинули, а також для цивільних – теж іноземців, які співпрацювали з армією, засновано *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921*.

Польська цивільна відзнака, що заснована на відзначення десятої річниці відновлення незалежності, – *Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości*.

Medal 3 Maja заснована як почесна відзнака за досягнення в праці польських громадян, заохочення до благородного змагання в суспільстві та стимулювання держави в цьому.

Medal za Długoletnią Służbę (złoty, srebrny, brązowy) – польська цивільна відзнака часів II Речі Посполитої, якою нагороджували за роботу на державній службі.

Також 1934 року засновано польську відзнаку *Wawrzyn Akademicki (złoty, srebrny)*, для відзначення видатних осіб у літературі на прохання Польської академії літератури [75].

Варто додати, що польська дослідниця зазначає й про девіз деяких нагород: «Order Orła Białego ma obecnie dewizę «Za Ojczyznę i Naród», ustanowiony w 1705 roku pierwotnie miał dewizę łacińską Pro fide, rege et lege, czyli «Za wiarę, króla i prawo», a dewiza Orderu Virtuti Militari w Drugiej Rzeczypospolitej i obecnie to «Honor i Ojczyzna», ustanowiony w 1792 roku pierwotnie miał dewizę łacińską Rex et Patria, czyli «Król i Ojczyzna»» [76].

Отже, за період 1918–1939 років взято до уваги 19 відзнак.

3.4. Фалероніми часів Польської Народної Республіки (1944–1989)

Польща стала залежною від СРСР державою з недемократичним устроєм, який з часом набув форми так званого реального соціалізму. Офіційно це була соціалістична держава, а за конституцією – держава народної демократії; однак противники описували цю систему як комуністичну, але сільське господарство в Польщі не було повністю колективізоване, більшість землі залишалася в приватних руках, і завжди були елементи економічної свободи.

У цей час з'являється чимало відзнак, орденів та медалей.

Order Budowniczych Polski Ludowej заснований Сеймом Актом від 2 липня 1949 р. з метою нагородження за виняткові заслуги в справі розбудови Народної Польщі.

Запровадження ордену *Order Krzyża Grunwaldu* пов'язане з розвитком комуністичного руху опору в Польщі 1943 року, який не підкорився польському уряду. Для відзначення учасників боїв цього руху опору спочатку було запроваджено триступеневу письмову похвалу Штабу Народної Гвардії, а потім запроваджено орден.

Order Virtuti Militari – найвища польська військова відзнака, яка присуджується за видатні бойові заслуги. Це один із найстаріших військових орденів у світі.

Польська висока державна відзнака Народної Польщі – *Order Sztandaru Pracy* – заснована Актом від 2 липня 1949 року для нагородження осіб, що мали виняткові заслуги перед Нацією і Державою.

Польська цивільна державна відзнака *Złoty Krzyż Zasługi* присуджується за заслуги перед державою чи громадянами.

Złoty Medal «Zasłużonym na Polu Chwały» нагороджували за мужність, доблесть і героїзм, виявлені на фронті у винятково складних умовах, що вимагали самопожертви.

Відзнаку *Krzyż Partyzancki* (1945 р.) встановлено з метою вшанування героїчної збройної боротьби воїнів-партизанів проти німецько-фашистських окупантів за незалежність, свободу і демократію та відзначення бойових заслуг у цій боротьбі.

Відзнаку *Krzyż Czynu Wojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie* (1989 р.) запроваджено як вияв визнання, поваги та пам'яті до бойового подвигу солдатів, льотчиків і матросів польських збройних сил із нагоди 45-ї річниці битв, які вони вели.

Krzyż Bitwy pod Lenino (1988 р.) заснований 26 травня 1988 року з нагоди 45-ї річниці битви під поселенням Леніно.

Krzyż Oświęcimski (1985 р.) – польська державна нагорода, встановлена як данина пам'яті людям, ув'язненим у нацистських концтаборах, за участь у боротьбі за визволення Польщі від німецької окупації, патріотичну, революційну та прогресивну діяльність через національну чи расову належність та з інших причин політичних, у знак поваги до їх мучеництва та мужності. Назва відзнаки походить від концтабору Аушвіц (який у період Народної Польщі під назвою Освенцім був символом мученицької смерті польського населення в концтаборах).

Польська державна військова нагорода *Medal «Za waszą wolność i naszą»* (1956 р.) заснована для відзначення заслуг борців за свободу іспанського народу в 20-ту річницю створення перших польських частин в Іспанській республіканській армії. Назва медалі походить від патріотичного гасла Йоахіма Лелевеля часів Листопадового повстання «За нашу і вашу свободу».

Medal «Za udział w wojnie obronnej 1939» (1981 р.) була створена на знак вдячності людям, які брали активну участь в оборонній війні Польщі проти німецьких загарбників з 1 вересня по 6 жовтня 1939 р.

Нагородою *Medal «Za udział w walkach w obronie władzy ludowej»* (1983 р.) відзначали солдатів, міліціонерів, співробітників УБ та цивільних осіб, які брали активну участь у боях. Зважаючи на дату заснування, вона вважалася медаллю, призначеною як нагорода тим, хто суттєво допоміг владі під час утихомирення суспільства воєнного стану та бурхливих подій початку 1980-х років.

Варто також згадати польську військово відзнаку *Śląski Krzyż Powstańczy* (1946 р.), яку засновано в знак вшанування героїчної боротьби сілезького

народу проти німецького насильства, який протягом 600 років Сілезького полону не вдалося зламати.

Польською державною військовою нагородою *Wielkopolski Krzyż Powstańczy* (1957 р.) відзначали в 1957–1999 роках за заслуги учасників Великопольського повстання 1918–1919 років.

Польська державна пам'ятна відзнака *Warszawski Krzyż Powstańczy* (1981 р.), заснована як данина пам'яті учасникам Варшавського повстання 1944 року.

Медалі до 30-річчя та 40-річчя *Medal 30-lecia Polski Ludowej* (1974 р.), *Medal 40-lecia Polski Ludowej* (1984 р.) Народної Республіки Польщі були засновані на відзначення тридцятої та сорокової річниці створення Народної Республіки Польщі, на знак визнання внеску трудящих у соціалістичне будівництво та соціально-економічний розвиток країни.

Медаллю *Medal za Warszawę 1939–1945* (1945) нагороджували осіб, які брали активну участь в обороні Варшави 1939 року, учасників руху опору в 1939–1945 роках, учасників Варшавського повстання та воїнів, які брали участь у звільненні Варшави в січні 1945 року.

Нагороду *Medal za Odrę, Nysę, Bałtyk* засновано для відзначення великих перемог польського вояка, який боровся за нові кордони на Одері й Нисі та на Балтійському узбережжі, повертаючи Польщі давні слов'янські землі на заході та півночі та винагороди для учасників цих боїв.

Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 – державна військова відзнака, заснована для відзначення перемоги польського народу і своїх союзників над нацистським варварством і торжеством ідеї демократичної свободи та для нагородження людей, які до 9 травня 1945 р. сприяли цій перемозі.

Із нагоди 40-ї річниці перемоги над нацистським фашизмом і повернення Батьківщині західних і північних земель давніх П'ястів, а також для вшанування

людей, чия діяльність і незламність сприяли виживанню польської національної свідомості та культури серед поляків, які проживали на теренах колишньої німецької держави та колишнього вільного міста Гданська, а також для інтеграції цих земель з Батьківщиною, засновано *Medal Rodła* (1985 р.).

Затверджено нагороду *Medal za Ofiarność i Odwagę*, яку присуджували особам, що допомагали іншим людям, ризикуючи своїм життям.

Запроваджено також *Złoty, Srebrny i Brązowy Medal «Sily Zbrojne w Służbie Ojczyzny»*, якою нагороджували за бездоганну багаторічну службу або роботу в армії.

У зв'язку із наближенням десятиліття заснування Народної Польщі засновано ювілейну нагороду *Medal 10-lecia Polski Ludowej*.

У часи Народної Польщі з'являється також *Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie*, що заснована як нагорода для людей, які прожили в одному шлюбі не менше 50 років.

Пам'ятна нагорода *Medal «Za udział w walkach o Berlin»* (1966 р.) видавалася на відзначення перемоги над німецьким фашизмом і внеску Народної армії Польської у взяття Берліна 1945 року. Відповідно до закону, медаль була відзнакою для людей, які брали участь у боях за Берлін.

Medal «Za zasługi dla obronności kraju» (1966 р.) – це відзнака для людей, які своєю працею чи діяльністю сприяли розвитку та зміцненню обороноздатності країни. Медаллю також може бути нагороджена військова частина, громадська організація, підприємство, завод, установа.

Отже, у час існування Народної Республіки Польща засновано чимало нагород, медалей та орденів – загалом 28 фалеронімів.

3.5. Сучасні нагороди Республіки Польща (з 1989 року до сьогодні)

1989 року відбулося голосування Контрактового Сейму про відновлення назви Польської держави Республіка Польща, яку символічно назвали Третя республіка Польща (III Rzeczpospolita).

Відповідно до ст. 138 Конституції, Президент нагороджує орденами та відзнаками. Нагородження здійснюється на умовах, визначених Законом «Про ордени та відзнаки» від 16 жовтня 1992 року. Ордени та відзнаки є найвищою відзнакою за цивільні та військові заслуги в мирний або воєнний час для слави та розвитку Республіки Польща.

У сучасній нагородній системі збереглися традиційні відзнаки, як, наприклад: *Order Orła Białego*, *Virtuti Militari*, *Order Odrodzenia Polski*, *Krzyż Zasługi za Dzielność*, *Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Medal za Ofiarność i Odwagę*, *Medal za Długoletnią Służbę*, *Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie*.

Проте з'являються й нові нагороди, що зумовлено сучасними реаліями та створенням незалежної держави.

Орденом *Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej* нагороджуються іноземці та громадяни Польщі, які проживають за кордоном, що своєю діяльністю зробили видатний внесок у міжнародне співробітництво та співробітництво, що поєднує Республіку Польща з іншими країнами та народами.

Krzyż Wojskowy, а також *Order Krzyża Wojskowego* – це польські відзнаки, якими нагороджуються солдати Збройних сил і цивільні особи за заслуги в антитерористичній діяльності або під час миротворчих і стабілізаційних операцій.

Також існують важливі нагороди для Сухопутних військ: *Wojskowy Krzyż Zasługi z Mieczami* та інших видів Збройних Сил: *Morski Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Lotniczy Krzyż Zasługi z Mieczami* за заслуги в антитерористичній

діяльності або під час проведення миротворчих і стабілізаційних операцій, не в безпосередньому бою з противником, до них також належать нагороди без мечів: *Wojskowy Krzyż Zasługi, Morski Krzyż Zasługi, Lotniczy Krzyż Zasługi*.

Зокрема з'являються зірки, якими нагороджуються солдати Збройних Сил та цивільні особи, учасники польського військового контингенту в Іраку, Афганістані, Республіці Чад, Центральноафриканській Республіці, Республіці Конго та Республіці Габонській, басейні Середземного моря: *Gwiazda Iraku, Gwiazda Afganistanu, Gwiazda Czadu, Gwiazda Konga, Gwiazda Morza Śródziemnego*. Також існує зірка для осіб, які з 2005 року діють у складі Об'єднаних сил Організації Північноатлантичного договору у військових операціях спостереження за повітряним простором Естонської Республіки, Литовської Республіки та Латвійської Республіки, а також в операції військової підтримки Латвійської Республіки з метою забезпечення безпеки учасників саміту Організації Північноатлантичного договору 2006 року – *Gwiazda Załóg Lotniczych*.

Серед сучасних нагород також трапляються ті, що засновані на честь пам'яті, подяки, вшанування. *Krzyż Wolności i Solidarności* – відзнака для активістів-супротивників комуністичної диктатури.

Нагородою *Order Krzyża Niepodległości* відзначаються особи, які в 1939–1956 роках як добровольці або виконуючи службу понад міру, що від них вимагається, сприяли захисту незалежності Польської Держави. *Krzyż Zesłańców Sybiru* створений як вияв національної пам'яті польських громадян, депортованих у 1939–1956 роках до Сибіру, Казахстану та на північ Росії як данина їх мучеництву та вірності ідеалам свободи й незалежності.

Засновано нагороди, призначені для іноземців, які допомагають особам польської національності на колишніх Східних та Західних Кресах Першої та

Другої Республіки Польща та на теренах колишнього Радянського Союзу в 1917–1991 р.: *Krzyż Wschodni, Krzyż Zachodni*.

Medal Stulecia Odzyskanej Niepodległości – польська пам'ятна державна цивільна відзнака, заснована 15 червня 2018 року на знак вдячності та вияву поваги до людей, які зробили особливі заслуги на службі державі та суспільству.

Отже, за період від 1989 року до сьогодні до уваги взято 30 відзнак, нагород, орденів та медалей. Загалом від часу становлення Польської держави (з 1705 року) до сьогодні виокремлено 91 фалеронім.

4. СТРУКТУРНО-ДЕРИВАЦІЙНА І СЕМАНТИКО-МОТИВАЦІЙНА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАГОРОД

4.1. Особливості будови і способу творення українських фалеронімів

У роботі проаналізовано 133 власні назви українських нагород, відзнак, медалей, або ж фалеронімів.

Особливості будови онімів ґрунтується на кількості компонентів, які є складниками власної назви; відповідно розрізняються *прості* (одноосновні), *складні* (дво- і багатоосновні) та *складені* (словосполучення і речення) оніми [48].

Простою, або непохідною, вважається «одноосновна власна назва з нульовим онімічним формантом, яка не є результатом розкладу, складання або скорочення іншої назви» [48].

Простих фалеронімів не зафіксовано.

Складною власною назвою, або композитою, вважається онім, «який має у своєму складі не менше двох корневих морфем зі з'єднувальною голосною або без неї». Синонімом до терміна «складний онім» можна вважати поняття *двоосновна назва*, «яка складається з двох основ і виникла в результаті складання» [48].

Закономірним є виділення з-поміж складних онімів власне композит, кваліфікованих як «складна власна назва, яка має у своєму складі не менше двох корневих морфем зі з'єднувальною голосною або без неї» [48].

Складні власні назви є малопродуктивними: із загальної кількості досліджуваних фалеронімів виділяємо лише 2, а це 1,5%. Серед таких фалеронімів виокремлюємо лише нагороди Радянського Союзу (2; 100 %): орден «Мати-героїня», орден «Місто-герой».

Складені оніми – це двокомпонентні та багатоконпонентні власні назви, серед них розрізняють назви, що утворені з поєднання іменника з прикметником, іменника з іменником [48].

Серед фалеронімів найпродуктивнішими є саме складені власні назви, їх нараховуємо 131, що складає 98,5 % від загальної кількості досліджуваних власних назв.

Так, серед власних назв Російської імперії можна виокремити 11 нагород, складених за будовою (8,4 %): *орден святого Георгія, орден святого князя Володимира, орден святого Олександра Невського, орден святого Станіслава.*

У часи Української Народної Республіки вжито більше складених за будовою фалеронімів (29; 22,1 %): *орден Залізного Хреста, орден князя Ярослава Мудрого, орден Святого Архистратига Михаїла, орден Святого князя Володимира, орден Святої княгині Ольги.*

Серед орденів та медалей часів Радянського Союзу складених за будовою нараховується найбільша кількість фалеронімів (61; 46,6 %): *медаль «За Доблесну Працю у Великій Вітчизняній Війні», медаль «За Зміцнення Бойової Співдружності», медаль «За оборону Кавказу», орден Трудового Червоного Прапора РСФРР, медаль «Тридцять років Перемоги у ВВВ 1941–1945 рр.».*

Досить велика кількість складених за будовою фалеронімів простежується й серед сучасних нагород незалежної України (30; 22,9 %): *відзнака «Національна легенда України», медаль «70 років визволення України від фашистських загарбників», медаль «За бездоганну службу», медаль «За військову службу Україні», орден Богдана Хмельницького, орден Героїв Небесної Сотні.*

Тож за будовою виокремлюють 2 складні фалероніми (1,5%) та 131 складений (98,5 %).

Крім поділу фалеронімів за струкурою, варто також зупинитися на аналізі способу творення таких власних назв.

В українській мові усі пропріальні одиниці творяться *морфологічним* і *лексико-семантичним* дериваційними способами, тобто шляхом певної трансформації твірної основи або набуття нового значення, без зміни структури твірного слова [48].

Морфологічний спосіб творення має такі різновиди: *афіксальний*, *безафіксний*, *складання*, *конверсія*. *Складання* як окремий різновид морфологічного способу деривації передбачає використання не менше двох слів або їхніх частин, які шляхом об'єднання утворюють нову лексему. В ономастиці розрізняються такі підвиди складання: *власне складання (інтерфіксальне та нуль-інтерфіксальне)*, *зрощення*, *абревіація* [48].

Серед фалеронімів, утворених морфологічним способом, можна виділити лише власні назви, утворені за допомогою зрощення (2; 1,5 %): *орден «Мати-героїня»*, *орден «Місто-герой»*.

Лексико-семантичний спосіб творення онімів включає до свого складу *власне семантизацію*, *плюралізацію* і *акцентуацію*, а також *синтаксичний* тип. *Синтаксичний* спосіб є одним з основних шляхів збагачення ономастикону. Включення його до лексико-семантичного типу зумовлене вживанням різних синтаксичних конструкцій (словосполук, словосполучень, речень, або фраз) у функції окремої номінативної одиниці [48].

Серед фалеронімів максимальну продуктивність становлять власні назви, утворені саме *синтаксичним способом* (131; 98,5%): *медаль «Тридцять років Перемоги у ВВВ 1941–1945 рр.»*, *медаль «За відвагу»*, *хрест Президії УНРади «60-ліття відродження Українських Збройних Сил»*, *Георгіївська медаль 4-х ст.*

Отже, фалероніми утворюються синтаксичним способом (131; 98,5%) та шляхом словоскладання (2; 1,5 %).

4.2. Семантика твірних основ і мотивація власних назв українських нагород

Семантика твірних основ онімів, як і власне спосіб їх творення, є одним із визначальним критерієм, на основі яких класифікуються власні назви.

Складні і складені пропріативи поділяються на три групи – *відапелятивні*, *відонімні* та *відапелятивно-відонімні* [48].

Серед *відапелятивних* найменувань фіксуються конструкції: *відіменниково-відіменникові* (13; 9,77 %). Серед них часів Радянського Союзу представлено 6 фалеронімів (46,15 %): медаль «*Серп і Молот*», *орден Перемоги*, *орден Слави*, *орден «Мати-героїня»*, *орден «Місто-герой»*. У незалежній Україні фіксується 7 відіменниково-відіменникових фалеронімів (7; 53,84 %): *орден Держави*, *орден Свободи*, *хрест «За мужність»*.

Виокремлюємо 12 фалеронімів (9,02 % від загальної кількості) у наступній конструкції – *відіменниково-відприкметникові*. Під час існування Російської імперії зафіксовано 1 фалеронім (8,33 %): *орден Білого Орла*. У Радянському Союзі зафіксовано 7 відіменниково-відприкметникових фалеронімів (58,33 %): *нагорода «Маршальська зірка»*, *орден Червоної зірки*, *медаль «За Відмінну Службу з Охорони Громадського Порядку»*, *медаль «За Зміцнення Бойової Співдружності»*. Серед фалеронімів незалежної України можна виокремити 4 власні назви (33,33 %): *орден Золотої Зірки*, *орден «За доблесну шахтарську працю»*, *медаль «За бездоганну службу»*, *відзнака «За участь в антитерористичній операції»*.

Найбільш складну структуру мають *відапелятивно-відонімні* власні назви, з-поміж яких можна виокремити *відіменниково-відантропонімні* (33; 24,81%). Серед фалеронімів Російської імперії налічуємо 10 власних назв (30,3 %): *орден святого Георгія*, *орден святого князя Володимира*, *орден святого Олександра*

Невського, орден святого Станіслава, орден святої Анни, орден святої Катерини. У часи Української Народної Республіки фіксується лише 5 фалеронімів цієї категорії (15,15 %): *«Хрест Симона Петлюри», орден князя Ярослава Мудрого, орден Святого Архістратиґа Михаїла, орден Святого князя Володимира, орден Святої княгині Ольги.* Серед фалеронімів Радянського союзу можна виділити 30 таких власних назв (30,3 %): *орден Кутузова, орден Леніна, орден Нахімова, медаль Нахімова, орден Ушакова, медаль Ушакова, орден Олександра Невського, орден Богдана Хмельницького.* У незалежній Україні також виокремлюємо відіменниково-відантропонімні фалероніми (8; 24,24 %): *орден Ярослава Мудрого, орден Богдана Хмельницького, орден княгині Ольги, орден Данила Галицького, орден Данила Галицького, хрест Івана Мазепи, орден Богдана Хмельницького, орден князя Ярослава Мудрого.*

Варто також назвати фалероніми категорії **відіменниково-відтопонімних** (24; 18,04 %). Тут можна визначити такі нагороди часів Радянського Союзу (16; 12,03 %): *медаль «За оборону Кавказу», медаль «За оборону Києва», медаль «За Оборону Ленінграда», медаль «За оборону Москви», медаль «За оборону Одеси», медаль «За оборону Радянського Заполяр'я».*

Також трапляються **відіменниково-відчислівниково-відантропонімні фалероніми** (8; 6,01 %). Серед фалеронімів Радянського Союзу їх 3 (37,5 %): *медаль «В Пам'ять 1500-річчя Києва», медаль «В Пам'ять 250-річчя Ленінграда», медаль «В Пам'ять 800-річчя Москви».* Такі фалероніми простежуються й серед нагород незалежної України (5; 62,5 %): *ювілейна медаль «20 років незалежності України», ювілейна медаль «25 років незалежності України».*

Варто зауважити, що серед фалеронімів є і **відіменниково-відприкметниково-відтопонімні** (6; 4,51 %). У часи УНР можна виділити такі фалероніми (3; 50 %): *відзнака Української Галицької Армії, хрест заслуги*

Буковинського Куреня, хрест Карпатських Січовиків. Серед нагород Радянського союзу також трапляються такі фалероніми (2; 33,33 %): *орден Трудового Червоного Прапора РСФРР, орден Трудового Червоного Прапора СРСР.* Також у незалежній Україні є одна нагорода (16,66 %): відзнака *«За участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС».*

Певна система простежується й у визначенні мотивів номінації, водночас фіксуються диференційні відмінності щодо мотивування окремих груп пропріальної лексики. Мотиваційна класифікація, ґрунтуючись передусім на основній ознаці денотата, яка покладена в основу його власної назви, повинна передбачати поділ онімів на **апотропейні, асоціативні, ідеологічні, квалітативні, локативні, меморіальні, номінальні, патронімічні, посесивні, символічні, ситуативні, сутнісні та темпоральні**, всередині яких можливе додаткове розмежування; значна частина пропріативів, особливо складних і складених, має **комбіновану мотивацію** (найбільш поширеними є **квалітативно-локативні** найменування); до назв **невідомої мотивації** відносяться оніми, походження яких не вдалося з'ясувати [48].

Сутнісні власні назви – це переважно трансформовані одиничні апелятиви або словосполучення, зміст яких безпосередньо пов'язаний із тими функціями, які повинен виконувати денотат [48]. Серед усіх проаналізованих фалеронімів сутнісні мають високу продуктивність (39; 29,32 %). Поміж них за часів Української Народної Республіки можна виокремити лише один фалеронім (2,56 %): *медаль «За жертву крові в боях за волю України».* Максимальну продуктивність складають нагороди, створені в часи Радянського Союзу (26; 66,66 %): *медаль «За бойові заслуги», медаль «За Взяття Берліна», медаль «За Відвагу на Пожежі», медаль «За відвагу».* У незалежній Україні виділяємо дещо меншу кількість, тож можна стверджувати, що вони мають серед сутнісних середню продуктивність (12; 30,76 %): *орден «За заслуги», орден «За мужність».*

Апотропейні власні назви своїм змістом «висловлюють» побажання щодо позитивних перспектив, які може або повинен мати денотат такого найменування [48]. Такі фалероніми мають мінімальну продуктивність (4; 3 %). Серед апотропейних фалеронімів часів УНР нараховуємо 2 власні назви (50 %): *орден Слава Україні, хрест та зірка Слава і Відродження України*. Також виділяємо одну нагороду часів Радянського Союзу (2 5%): *орден Слави*) та один орден незалежної України (25 %): *орден Свободи*.

Символічні оніми певною мірою подібні до номінальних, однак їхня мотивація будується на певних конотаціях, пов'язаних зі змістом твірної лексеми [48]. З-поміж усіх фалеронімів символічні мають середню продуктивність (31; 23,3 %). В УНР існувала невеличка кількість символічних фалеронімів (4; 12,9 %): хрест Президії УНРади «*40-ліття Української Народної Армії*», хрест Президії УНРади «*60-ліття відродження Українських Збройних Сил*». Фалероніми Радянського Союзу мають максимальну продуктивність серед усіх досліджуваних сутнісних фалеронімів (21; 67,74 %): медаль «*100 років з Дня Народження В.І. Леніна*», медаль «*30 років Радянської Армії і Флоту*», медаль «*В Пам'ять 1500-річчя Києва*», медаль «*В Пам'ять 250-річчя Ленінграда*». Нагороди незалежної України мають середню продуктивність серед сутнісних фалеронімів (6; 19,35 %): медаль «*70 років визволення України від фашистських загарбників*», пам'ятна медаль «*25 років виведення військ з Афганістану*», ювілейна медаль «*20 років незалежності України*».

Крім цього, варто додати, що комбіновану мотивацію мають переважно складні і складені власні назви, компоненти яких вказують на різні ознаки, що лягли в їхню основу.

Варто виокремити **сутнісно-меморіальні** власні назви, які номінують денотат і одночасно увічнюють пам'ять про когось або щось [48]. Таких налічуємо найбільшу кількість серед досліджуваних фалеронімів (55; 41,35 %). Серед нагород Російської імперії налічуємо лише 9 (16,36 %): *орден Білого*

Орла, орден святого апостола Андрія Первозванного, орден святого Георгія, орден святого князя Володимира. Стільки ж сам налічують й фалеронімів незалежної України (9; 16,36 %): *орден Богдана Хмельницького, орден Героїв Небесної Сотні, орден Данила Галицького, орден княгині Ольги.* Високу продуктивність мають фалероніми часів УНР (32,72 %): *«Хрест Директорії» (Макаренка), «Хрест Симона Петлюри», «Хрест Українських Січових Стрільців», «Хрест Українського козацтва», відзнака 1-ї Української дивізії Української Національної Армії.* Аналогічна ситуація з фалеронімами часів Радянського Союзу (34,54 %): *медаль Нахімова, медаль Ушакова, орден Богдана Хмельницького, орден Кутузова, орден Леніна, орден Нахімова.*

Отже, з-поміж відапелятивних варто виокремити: відіменниково-відіменникові фалероніми, що мають середню продуктивність (9,77 %), та відіменниково-відприкметникові, теж із середньою продуктивністю (9,03 %). Серед відапелятивно-відонімних із середньою продуктивністю можна виділити відіменниково-відантропонімні (24,81 %), відіменниково-відтопонімні (18,04 %), а з низькою продуктивністю – відіменниково-відчислівниково-відантропонімні (6,01 %) та відіменниково-відприкметниково-відтопонімні (4,5%).

Високу продуктивність мають українські фалероніми з мотивацією сутнісно-меморіальною (41,35 %) та сутнісною (29,32 %); середню – із символічною (23,3 %), мінімальну – із апотропейною (3 %).

4.3. Будова і словотворення польських фалеронімів

У роботі представлено аналіз 91 польського фалероніма.

У польській мові немає простих і складних найменувань нагород, а домінують складені, адже у складі кожного фалероніма є вказівне слово: *«medal», «krzyż», «gwiazda», «order»* (100 % – гегемонійна продуктивність).

Серед усіх складених фалеронімів виокремлюємо власні назви нагород періоду Речі Посполитої (8; 8,79 %): *Order Orła Białego*, *Order Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika*, *Order Wojskowy*, *Medal Diligentiae (Medal Pilności)*, *Medal za Długoletnią Służbę Wojskową*. За часів втрати незалежності Польщею налічуємо 7 складених фалеронімів (7,69 %): *Order Świętego Stanisława*, *Order Wojskowy Księstwa Warszawskiego*, *Medal Sędziów Pokoju*, *Order Krzyża Wojskowego*. Упродовж існування Другої Польської Республіки утворено 19 складених фалеронімів (20,87 %): *Order Odrodzenia Polski*, *Krzyż Niepodległości*, *Medal Niepodległości*, *Krzyż Walecznych*, *Krzyż Zasługi*, *Krzyż Ochotniczy za Wojnę*. В епоху Польської Народної Республіки зафіксовано 28 фалеронімів (30,76%): *Krzyż Czynu Bojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*, *Krzyż Bitwy pod Lenino*, *Krzyż Oświęcimski*, *Medal «Za waszą wolność i naszą»*. На сучасному етапі розвитку країни (починаючи з 1989 року) зафіксовано 29 складених фалеронімів (31,86%): *Gwiazda Załóg Lotniczych*, *Krzyż Wolności i Solidarności*, *Order Krzyża Niepodległości*, *Krzyż Zesłańców Sybiru*, *Krzyż Wschodni*, *Krzyż Zachodni*.

Серед польських фалеронімів немає жодного пропріатива, який був би утворений морфологічним способом.

Натомість зафіксовано гегемонійну продуктивність тих назв, що утворені **лексико-семантичним**, зокрема **синтаксичним способом** (91; 100 %): *Medal 40-lecia Polski Ludowej*, *Order Budowniczych Polski Ludowej*, *Krzyż Czynu Bojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*, *Krzyż Bitwy pod Lenino*, *Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej*, *Gwiazda Afganistanu*, *Gwiazda Czadu*. Серед усіх фалеронімів, утворених синтаксичним способом, виокремлюємо власні назви медалей та орденів періоду Речі Посполитої (8; 8,79 %): *Medal Diligentiae (Medal Pilności)*, *Medal za Długoletnią Służbę Wojskową*, *Medal Pro Fide, Rege et Lege*. За часів втрати незалежності Польщею налічуємо 7 фалеронімів, утворених синтаксичним способом (7,69 %): *Medal Sędziów Pokoju*, *Order Krzyża*

Wojskowego (Virtuti Militari), Znak Honorowy za Długoletnią i Nieskazitelną Służbę. Упродовж існування Другої Польської Республіки утворено 19 фалеронімів (20,87%): *Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, Medal 3 Maja, Medal za Długoletnią Służbę.* В епоху Польської Народної Республіки зафіксовано 28 фалеронімів (30,76 %): *Medal za Odrę, Nysę, Bałtyk, Medal Zwycięstwa i Wolności 1945, Medal Rodła* (1985). На сучасному етапі розвитку країни зафіксовано 29 фалеронімів, утворених синтаксичним способом (31,86 %): *Order Odrodzenia Polski, Krzyż Zasługi za Dzielność, Krzyż Zasługi z Mieczami.*

Отже, за будовою та способом словотворення проаналізовано 91 польський фалеронім. Серед них – 100 % складених конструкцій, що забезпечує гегемонійну продуктивність. Варто зазначити, що з-поміж них виділено 8 (8,79 %) фалеронімів Речі Посполитої; 7 (7,69 %) – часів втрати Польщею незалежності; 19 (20,87 %) – часів Другої Республіки Польща; 28 (30,76 %) – Польської Народної Республіки; 29 (31,86 %) власних назв нагород сучасної Польщі.

Аналогічні показники стосуються словотворчих особливостей, де гегемонійну продуктивність мають власні назви, утворені синтаксичним різновидом лексико-семантичного способу.

4.4. Семантика та мотивація власних назв польських нагород

За семантичними особливостями найбільшу продуктивність складають *відапелятивні* та *відапелятивно-відонімні* фалероніми.

Із-поміж *відапелятивних* фалеронімів, можна виокремити такі категорії, як *відіменниково-відіменникові*, *відіменниково-відприкметникові*, *відіменниково-відприкметниково-відчислівникові*, *відіменниково-відзайменникові* та *відіменниково-відчислівникові*.

Як стверджує Рената Пшибильська, «Interesujące wyniki przynosi analiza składu leksykalnego nazw nagród. Ich tworzywem leksykalnym są różne części mowy, przede wszystkim rzeczowniki i przymiotniki» [77]. Тому **відіменниково-відприкметникові** фалероніми є найбільш продуктивними, трапляються в кожній досліджуваній епосі розвитку Польської держави (37; 62,71 %), отож мають максимальну продуктивність. Найбільше таких власних назв нагород прослідковується за сучасного етапу, тобто у Республіці Польща (14; 37,83 %), наприклад: *Krzyż Wojskowy*, *Order Krzyża Wojskowego*, *Wojskowy Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Morski Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Lotniczy Krzyż Zasługi z Mieczami*. За часів Другої Польської Республіки зафіксовано 9 відіменниково-відприкметникових фалеронімів (24,31 %): *Medal za Długoletnią Służbę*, *Krzyż Ochotniczy za Wojnę*, *Wawrzyn Akademicki*, *Order Orła Białego*. В епоху Польської Народної Республіки виокремлюємо 6 фалеронімів (16,21 %): *Złoty*, *Srebrny i Brązowy Medal «Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny»*, *Medal «Za udział w walkach w obronie władzy ludowej»*, *Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie*. Однакову кількість фіксуємо у власних назвах нагород Речі Посполитої та часів втрати незалежності (4; 10,81 %), наприклад: *Medal za Długoletnią Służbę Wojskową*, *Virtuti Militari*, *Order Orła Białego*; *Order Krzyża Wojskowego*, *Znak Honorowy za Długoletnią i Nieskazitelną Służbę*.

Високопродуктивними можна вважати й **відіменниково-відіменникові** фалероніми (17; 28,81 %). Найбільше таких фалеронімів зафіксовано на сучасному етапі (6; 35,29 %): *Krzyż Zasługi za Dzielność*, *Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Medal za Ofiarność i Odwagę*, *Krzyż Wolności i Solidarności*, *Order Krzyża Niepodległości*. Також досить багато їх трапляється за часів Другої Польської Республіки (5; 29,41 %): *Order Odrodzenia Polski*, *Krzyż Niepodległości*, *Medal Niepodległości*, *Krzyż Zasługi*. Значно менше реєструємо в періоди Польської Народної Республіки (3; 17,64 %), Речі Посполитої (2;

11,76 %) і втрати незалежності (1; 5,88 %): *Order Sztandaru Pracy, Medal za Ofiarność i Odwagę, Medal «Za zasługi dla obronności kraju»; Virtuti Militari, Medal Pro Fide, Rege et Lege; Medal Sędziów Pokoju.*

Епізодично трапляються **відіменниково-відприкметниково-відчислівникові** фалероніми часів Другої Польської Республіки (3; 5,08 %): *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921, Medal 3 Maja.*

Низьку продуктивність зафіксовано серед **відіменниково-відзайменникових** (1; 1,69 %) та **відіменниково-відчислівникових** (1; 1,69%) фалеронімів Польської Народної Республіки: *Medal «Za waszą wolność i naszą»; Medal «Za udział w wojnie obronnej 1939».*

Віапелятивно-відонімні польські фалероніми поділяються на **відіменниково-відприкметниково-відантропонімні**, **відіменниково-відприкметниково-відтопонімні** та **відіменниково-відтопонімні** (загалом їх 32; 35,16 %).

Відіменниково-відприкметниково-відантропонімні власні назви нагород є середньо продуктивними й частіше фіксуються в нагородній системі Речі Посполитої (2; 50 %): *Order Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, Order Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika*, рідше – у часи втрати незалежності (1; 25 %): *Order Świętego Stanisława* та в період Польської Народної Республіки (1; 25 %): *Medal Rodła.*

Фалероніми, що за семантикою є **відіменниково-відприкметниково-відтопонімні**, мають середню продуктивність (7; 21,87 %). За часів Польської Народної Республіки фіксуємо 5 таких фалеронімів (71,42 %): *Śląski Krzyż Powstańczy, Wielkopolski Krzyż Powstańczy, Warszawski Krzyż Powstańczy.* Під час втрати незалежності та за часів Другої Польської Республіки трапляється по одному фалероніму (14,28 %): *Order Wojskowy Księstwa Warszawskiego; Krzyż Żołnierzy Polskich z Ameryki.*

Максимально продуктивні фалероніми віднесені до категорії *відіменниково-відтопонімних* власних назв (21; 65,62 %). Серед фалеронімів Польської Народної Республіки та сучасної Республіки Польща *відіменниково-відтопонімних* власних назв є однакова кількість (10; 47,61 %): *Order Budowniczych Polski Ludowej, Order Krzyża Grunwaldu, Medal 30-lecia Polski Ludowej, Medal 40-lecia Polski Ludowej, Medal za Warszawę 1939–1945, Medal za Odrę, Nysę, Bałtyk; Gwiazda Iraku, Gwiazda Afganistanu, Gwiazda Czadu, Gwiazda Konga, Gwiazda Morza Śródziemnego*.

У процесі номінації завжди наявний мотив номінації, який інтерпретується як екстралінгвальна причина вибору або створення цієї назви для певного об'єкта. Також розрізняються мотивувальна основа – твірна основа слова, що є структурною й семантичною базою для іншої (мотивованої) основи, та мотиватор – твірна основа похідної номінативної одиниці. Тож мотивоване ім'я – це будь-яка власна назва, яка має прозору семантичну структуру, чітко виокремлену кореневу морфему, через що в ній можна висвітлити мотив номінації [3].

Як стверджує польська письменниця, польські фалероніми мають дещо спільне з лауронімами: до прикладу, вони мають вид заслуги, що є основним у фалеронімах, відповідають на питання «за що?», а також містять інформацію про те, хто, кому, за що видає відзнаку: «Polskie faleronimy mają pewne cechy wspólne z lauronimami, czyli nazwami nagród. Jedne i drugie starają się bowiem zawrzeć w swojej nazwie następujące informacje: kto, komu, za co przyznaje odznaczenie lub określoną nagrodę. W faleronimach jednak na pierwsze miejsce wysuwa się rodzaj zasługi, a więc odpowiedź na pytanie: «za co?». W lauronimach natomiast przeważają nazwy komunikujące, w jakiej dziedzinie przyznawana jest dana nagroda i kto ją daje.

Na kształt językowy faleronimów mogłyby wywrzeć wpływ długa tradycja nadawania orderów i odznaczeń, a także wynikające z historii orderów związki nazw z kulturą rycerską i średniowiecznymi zakonami oraz rytuałami arystokratycznymi. Ślady tej tradycji w nazwach polskich orderów i odznaczeń są raczej wątle. Wynika to z faktu, że szlachta polska odnosiła się do tradycji orderowej z niechęcią, uważając, że narusza ona zasadę równości szlacheckiej braci. Wskutek tego w Polsce nie wytworzyła się tradycja orderowa» [76].

Найдетальнішою з відомих мотиваційних класифікацій власних назв у цьому аспекті є запропонована М. Торчинським, який розділив їх на три основні групи – власні назви з простою мотивацією, із комбінованою мотивацією та з невідомою мотивацією. До першої групи він відносить апотропейні, асоціативні, ідеологічні, квалітативні, локативні, меморіальні, номінальні, патронімічні, посесивні, символічні, ситуативні, сутнісні та темпоральні оніми, усередині яких можливе додаткове розмежування, також значна частина пропріативів, особливо складних і складених, має комбіновану мотивацію [48].

Усі польські фалероніми мають комбіновану мотивацію, а серед них виявлено: *сутнісно-квалітативні* (22; 24,17 %), *сутнісно-меморіальні* (4; 4,39 %), *сутнісно-локативні* (9; 9,89 %), *сутнісно-символічно-квалітативно-темпоральні* (3; 3,29 %), *сутнісно-символічні* (7; 7,69 %), *сутнісно-апотропейні* (5; 5,49 %), *сутнісно-локативно-квалітативні* (1; 1,09 %), *сутнісно-ідеологічні* (3; 3,29 %), *сутнісно-символічно-квалітативні* (11; 12,08 %), *сутнісно-символічно-квалітативно-локативні* (12; 13,18 %), *сутнісно-меморіально-квалітативно-локативні* (10; 10,98 %), *сутнісно-локативно-квалітативно-темпоральні* (1; 1,09 %), *сутнісно-меморіально-квалітативно-символічні* (1; 1,09 %), *сутнісно-локативно-меморіальні* (1; 1,09 %), *сутнісно-символічно-квалітативно-ідеологічні* (2; 2,19 %).

Сутнісно-квалітативна мотивація фалеронімів є середньопродуктивною. Серед них можна виокремити нагороди усіх часів, зокрема, з-поміж власних назв відзнак часів Речі Посполитої (4; 18,18 %): *Order Orła Białego*, *Order Wojskowy*, *Medal Diligentiae (Medal Pilności)*, *Virtuti Militari*. У час втрати незалежності Польщі, зафіксовано 2 фалероніми (9,09 %): *Order Orła Białego*, *Order Krzyża Wojskowego*. Також до сутнісно-квалітативної мотивації фалеронімів віднесено відзнаки Другої Польської Республіки (4; 18,18 %): *Order Orła Białego*, *Order Virtuti Militari*, *Krzyż Zasługi*, *Wawrzyn Akademicki*. За часів Польської Народної Республіки зафіксовано лише один фалеронім з такою ж мотивацією (4,54 %): *Order Virtuti Militari*. Назви сучасних польських орденів й медалей сутнісно-квалітативної мотивації є найбільш поширеними (11; 50 %): *Order Orła Białego*, *Virtuti Militari*, *Order Virtuti Militari*, *Krzyż Wojskowy*, *Order Krzyża Wojskowego*, *Wojskowy Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Morski Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Lotniczy Krzyż Zasługi z Mieczami*, *Wojskowy Krzyż Zasługi*, *Morski Krzyż Zasługi*, *Lotniczy Krzyż Zasługi*, *Gwiazda Załóg Lotniczych*.

Сутнісно-меморіальна мотивація фалеронімів теж має середню продуктивність (4; 4,39 %), серед них зафіксовано два фалероніми, що побутували у часи Речі Посполитої (2; 50 %): *Order Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny*, *Order Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika*. Також виявлено по одному фалероніму часів втрати Польщею незалежності та епохи Польської Народної Республіки (по 25 %): *Order Świętego Stanisława*; *Krzyż Walecznych*.

Оскільки деякі фалероніми містять у своїй назві згадки про місце, то варто зауважити на локативній мотивації. До **сутнісно-локативних** віднесено 9 фалеронімів (9; 9,89 %), а серед яких три фалероніми часів Польської Народної Республіки (33,33 %): *Order Krzyża Grunwaldu*, *Krzyż Bitwy pod Lenino*, *Krzyż Oświęcimski*, а також шість фалеронімів сучасної Республіки Польща (6,66%):

Gwiazda Iraku, Gwiazda Afganistanu, Gwiazda Czadu, Gwiazda Konga, Krzyż Wschodni, Krzyż Zachodni. Варто зазначити, що фалеронімів із подібною мотивацією не зафіксовано за часів існування Речі Посполитої і Другої Польської Республіки та за період втрати Польщею незалежності.

Досить цікаво, як відзначає польська дослідниця, що деякі назви місць вживаються з посиланням на те, де відбувалася певна подія; наприклад, деякі нагороди видавали за мужність у битві, а деякі вказують на місцевість, де відбувалися, припустимо, протести, наприклад, регіон чи воєводство. Зокрема, дослідниця зазначає про будову фалероніма *Krzyż Oświęcimski*: «Występujące w tych faleronimach przymiotniki od nazw miejsc: śląski, wielkopolski, warszawski na zasadzie metonimii wskazują na nazwę historycznego wydarzenia – powstania rozgrywającego się w tych regionach czy miastach. Wyjątkowa jest budowa nazwy *Krzyż Oświęcimski* (1985), w której przymiotnik odsyła do miejsca – niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a sam krzyż nadawany był właśnie więźniom tego obozu. Były też nazwy z przydawką dopełniaczową wskazującą na upamiętniane wydarzenie, na przykład bitwę, jej miejsce, *Krzyż Bitwy pod Lenino* (1988) lub na upamiętnianą formację wojskową *Krzyż Czynu Wojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie* (1989)» [76].

Сутнісно-символічно-квалітативно-темпоральних фалеронімів зафіксовано всього три (3,29 %), і це назви часів втрати Польщею незалежності (1; 33,33 %): *Znak Honorowy za Długoletnią i Nieskazitelną Służbę*, Другої Польської Республіки (1; 33,33 %): *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921* і Польської Народної Республіки (1; 33,33 %): *Medal za Warszawę 1939–1945*.

Середню продуктивність мають фалероніми із **сутнісно-символічною** мотивацією, адже їхня кількість становить 7 (7,69 %), зокрема дві власні назви нагород часів втрати Польщею незалежності (28,57 %): *Medal Sędziów Pokoju*, *Medal za Uratowanie Ginących* і часів Польської Народної Республіки (4;

57,14 %): *Order Sztandaru Pracy, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Partyzancki, Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie*. Фіксуються вони й у період існування Речі Посполитої (2; 28,57 %): *Medal Sędziów Pokoju, Medal za Uratowanie Ginących*, і на сучасному етапі (1; 14,28 %): *Medal Stulecia Odzyskanej Niepodległości*.

Із **сутнісно-анотропейною** мотивацією фіксуємо 5 фалеронімів (5,49 %), і серед них 3 фалероніми побутували у Польській Народній Республіці (60 %): *Medal «Za waszą wolność i naszą», Medal Zwycięstwa i Wolności, Medal «Za zasługi dla obronności kraju»*, по одному (20 %) – Речі Посполитої: *Medal Pro Fide, Rege et Lege* та Республіки Польща: *Krzyż Wolności i Solidarności*.

Середню продуктивність мають фалероніми із **сутнісно-символічно-квалітативною** мотивацією (11; 12,08 %). Серед них 5 фалеронімів зафіксовано у Другій Польській Республіці (45,45 %): *Krzyż Ochotniczy za Wojnę, Medal Ochotniczy za Wojnę, Krzyż Zasługi za Dzielność, Medal za Ratowanie Ginących*. Така ж кількість фігурує серед фалеронімів Республіки Польща (5; 45,45 %): *Krzyż Zasługi za Dzielność, Krzyż Zasługi z Mieczami, Medal za Ofiarność i Odwagę, Medal za Długoletnią Służbę, Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie*. Також виокремлено один фалеронім часів Польської Народної Республіки (9,09 %): *Medal za Ofiarność i Odwagę*. Не зафіксовано жодного фалероніма із подібною мотивацією часів Речі Посполитої і втрати нею незалежності.

Із-поміж пропріативів із **сутнісно-символічно-квалітативно-локативною** мотивацією (12; 13,18 %) виокремлено 4 фалероніми Другої Польської Республіки (4; 33,33 %): *Krzyż Zasługi Wojsk Litwy Środkowej, Krzyż na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi, Krzyż Żołnierzy Polskich z Ameryki, Order Odrodzenia Polski*. Також зазначено 5 фалеронімів Польської Народної Республіки (5; 41,66 %): *Medal 30-lecia Polski Ludowej, Medal 40-lecia Polski Ludowej, Medal za Odrę, Nysę, Bałtyk, Medal 10-lecia Polski Ludowej, Medal «Za udział w walkach o Berlin»*. На сучасному етапі Республіки Польща виділено 3 фалероніми із

сутнісно-символічно-квалітативно-локативною мотивацією (25 %): *Order Odrodzenia Polski, Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej*. Не зафіксовано жодного фалероніма із сутнісно-символічно-квалітативно-локативною мотивацією за часів Речі Посполитої та за часів втрати незалежності.

Власні назви нагород із **сутнісно-меморіально-квалітативно-локативною** мотивацією (10; 10,98%) трапляються лише в час Польської Народної Республіки (10; 10,98 %): *Medal «Zasłużonym na Polu Chwały», Śląski Krzyż Powstańczy, Wielkopolski Krzyż Powstańczy, Warszawski Krzyż Powstańczy, Krzyż Czynu Bojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Order Budowniczych Polski Ludowej*.

Сутнісно-локативно-квалітативні (1; 1,09 %), **сутнісно-ідеологічні** (3; 3,29 %), **сутнісно-локативно-квалітативно-темпоральні** (1; 1,09 %), **сутнісно-меморіально-квалітативно-символічні** (1; 1,09 %), **сутнісно-локативно-меморіальні** (1; 1,09 %), **сутнісно-символічно-квалітативно-ідеологічні** (2; 2,19 %) мають низьку продуктивність та фіксуються переважно за часів Другої Польської Республіки, Польської Народної Республіки та Республіки Польща. Натомість жодного фалероніма з такими мотиваційними особливостями не зафіксовано у Речі Посполитій та за часів втрати нею незалежності.

Фалеронім *Order Wojskowy Księstwa Warszawskiego*, що побутував на польській території у час втрати незалежності, належить до **сутнісно-локативно-квалітативної** мотивації (1,09 %).

Сутнісно-ідеологічна мотивація польських нагород трапляється у час Другої Польської Республіки (2; 2,19 %): *Krzyż Niepodległości (z mieczami lub bez), Medal Niepodległości* та в сучасній Республіці Польща: *Order Krzyża Niepodległości*.

За часів Польської Народної Республіки існував один фалеронім із **сутнісно-локативно-квалітативно-темпоральною** мотивацією (1,09 %): *Medal za Warszawę 1939–1945*.

За часів Польської Народної Республіки виділено один фалеронім із **сутнісно-меморіально-квалітативно-символічною** мотивацією (1,09 %): *Medal «Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny»*.

Серед фалеронімів Республіки Польща виділяємо один із **сутнісно-локативно-меморіальною** мотивацією (1,09 %): *Krzyż Zesłańców Sybiru*.

Серед **сутнісно-символічно-квалітативно-ідеологічної** мотивації трапляється лише два фалероніми Другої Польської Республіки (2,19 %): *Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, Medal 3 Maja*.

Отже, проаналізовано семантичні та мотиваційні особливості 91 власної назви польських нагород та відзнак.

За семантичними особливостями відіменниково-відприкметникові фалероніми мають максимальну продуктивність (37; 62,71 %). Продуктивні фалероніми відіменниково-відтопонімні (21; 65,62 %) і відіменниково-відіменникові (17; 28,81 %).

Відіменниково-відприкметниково-відантропонімні власні назви нагород є середньопродуктивними (2; 50 %), як і відіменниково-відприкметниково-відтопонімні (7; 21,87 %).

Мінімальну продуктивність мають відіменниково-відприкметниково-відчислівникові (3; 5,08 %), відіменниково-відзайменникові (1; 1,69 %) та відіменниково-відчислівникові (1; 1,69 %) фалероніми.

За мотиваційними особливостями виділено середньопродуктивні фалероніми із мотивацією сутнісно-квалітативною (22; 24,17 %), сутнісно-символічно-квалітативно-локативною (12; 13,18 %), сутнісно-символічно-квалітативною (11; 12,08 %), сутнісно-меморіально-квалітативно-локативною (10; 10,98 %), сутнісно-локативною (9; 9,89 %), сутнісно-символічною (7; 7,69 %), сутнісно-апотропейною (5; 5,49 %).

Низьку продуктивність мають сутнісно-меморіальні (4; 4,39 %), сутнісно-символічно-квалітативно-темпоральні (3; 3,29 %), сутнісно-ідеологічні (3; 3,29 %), сутнісно-символічно-квалітативно-ідеологічні (2; 2,19 %), сутнісно-локативно-квалітативні (1; 1,09 %), сутнісно-локативно-квалітативно-темпоральні (1; 1,09 %), сутнісно-меморіально-квалітативно-символічні (1; 1,09 %), сутнісно-локативно-меморіальні (1; 1,09%) найменування.

4.5. Порівняння українських та польських фалеронімів за будовою, словотворенням, семантичними та мотиваційними особливостями

Усього проаналізовано 224 фалероніми, з них 133 – власні назви українських нагород, 91 – найменування польських.

Особливості будови власних назв та спосіб творення є досить важливими критеріями аналізу власних назв.

За особливостями будови фалеронімів як в українській, так і в польській нагородній системі не зафіксовано простих назв, тобто такі назви вважаються непродуктивними. Однак в українській, на відміну від польських, трапляються й дві складні власні назви.

Складені оніми є найпоширенішими серед нагородних систем України та Польщі. Українські власні назви нагород мають гегемонійну продуктивність, адже складають 98,5 %, польські складають усі 100%, тому також мають гегемонійну продуктивність.

Отже, за будовою переважають складені фалероніми, проте зрідка фіксуються складні власні назви відзнак.

Під час аналізу фалеронімів за способом творення виділено лише власні назви українських відзнак, утворених морфологічним способом – шляхом

словоскладання (2 фалероніми), натомість у польській мові фалероніми, утворені морфологічним способом, мають нульову продуктивність.

Оскільки найпоширенішим способом є синтаксичний, то українські та польські фалероніми в більшості утворені саме таким шляхом. Проте українські фалероніми становлять 98,5%, а польські – 100%, але обидві нагородні системи в цьому аспекті мають гегемонійну продуктивність.

Семантичні особливості, як і спосіб творення власних назв, вважаються одними із важливих аспектів аналізу.

У роботі виділено відіменниково-відіменникові українські фалероніми (13; 9,77 %), що мають середню продуктивність, але такі польські фалероніми мають високу продуктивність (17; 28,81 %).

Також відіменниково-відприкметниковим пропріативам із середньою продуктивністю в українській нагородній системі (12; 9,02 %) протиставляються польські відіменниково-відприкметникові фалероніми, що мають максимальну продуктивність (37; 62,71 %).

Натомість у польській нагородній системі незначна кількість фалеронімів трапляється серед відіменниково-відприкметниково-відчислівникових (3; 5,08 %), тобто із мінімальною продуктивністю, водночас такі назви українських нагород мають нульову продуктивність.

Низьку продуктивність зафіксовано серед відіменниково-відзайменникових (1; 1,69 %) та відіменниково-відчислівникових (1; 1,69 %) польських фалеронімів, а українські власні назви таких не зафіксовано, тобто мають нульову продуктивність.

Із-поміж відапелятивно-відонімних найменувань виокремлюється найбільша кількість українських фалеронімів відіменниково-відантропонімних (33; 24,81 %) та відіменниково-відтопонімних (24; 18,04 %), і обидві групи

мають середню продуктивність, тоді як польські відіменниково-відтопонімні фалероніми є максимально продуктивними (21; 65,62 %).

Серед українських нагород та відзнак фіксуються відіменниково-відчислівниково-відантропонімні фалероніми (8; 6,01 %), які мають середню продуктивність, порівняно із польськими, у яких у цій категорії засвідчено нульову продуктивність.

Відіменниково-відприкметниково-відантропонімні власні назви нагород є середньопродуктивними (2; 50 %) у польській мові, натомість в українській склали нульову продуктивність.

Відіменниково-відприкметниково-відтопонімні українські фалероніми мають низьку продуктивність (6; 4,51 %), що відносно кількісно однаково порівняно із аналогічними польськими фалеронімами, які, проте, мають середню продуктивність (7; 21,87 %).

За мотиваційними особливостями виділено середньопродуктивні польські фалероніми: сутнісно-квалітативні (22; 24,17 %), сутнісно-символічно-квалітативно-локативні (12; 13,18 %), сутнісно-символічно-квалітативні (11; 12,08 %), сутнісно-меморіально-квалітативно-локативні (10; 10,98 %), сутнісно-локативні (9; 9,89 %), сутнісно-символічні (7; 7,69%), сутнісно-апотропейні (5; 5,49 %).

Низьку продуктивність мають польські фалероніми із мотивацією: сутнісно-символічно-квалітативно-темпоральною (3; 3,29 %), сутнісно-ідеологічною (3; 3,29 %), сутнісно-символічно-квалітативно-ідеологічною (2; 2,19 %), сутнісно-локативно-квалітативною (1; 1,09 %), сутнісно-локативно-квалітативно-темпоральною (1; 1,09 %), сутнісно-меморіально-квалітативно-символічною (1; 1,09 %), сутнісно-локативно-меморіальні (1; 1,09 %), сутнісно-меморіальною (4; 4,39 %). Таку продуктивність мають назви українських нагород із атропейною мотивацією (3 %).

Натомість в системі українських нагород сутнісно-меморіальні мають високу продуктивність (41,35 %), високу – сутнісні (29,32 %), а середню – символічні (23,3 %).

Отже, за допомогою порівняння фалеронімів нагородних систем двох країн – України та Польщі досліджено будову, словотвір, семантичні та мотиваційні особливості 224 фалеронімів, з них 133 власних назв українських нагород та 91 – польських.

ВИСНОВКИ

Найменування нагород, відзнак, медалей, орденів, зірок, хрестів тощо в ономастиці характеризують як фалероніми. Вони посідають вагоме місце в системі прагматонімів, адже дослідники виділяють у їхньому складі хрематоніми, до яких, зокрема, належать фалероніми. Проте в польських дослідженнях трапляється дві назви: *phalerae* та *phálaron*, що зумовлено походженням термінів з різних мов.

Аналіз структурної систематизації вказує на те, що гегемонійну продуктивність мають складені форми, як серед польських (100 %), так і серед українських (98,5 %) найменувань нагород. Проте з-поміж українських низька продуктивність простежується і серед складних фалеронімів (1,5%).

При дослідженні дериваційних особливостей польських та українських фалеронімів виявили, що серед польських (100 %) та українських (98,5%) гегемонійну продуктивність мають власні назви, утворені синтаксичним різновидом лексико-семантичного способу. Серед українських трапляються й ті, що утворилися шляхом словоскладання (1,5 %).

Оскільки складні та складені власні назви, зокрема фалероніми, поділяються на відапелятивні та відапелятивно-відонімні, то вони трапляються і серед українських, і серед польських пропріативів. Серед відапелятивних українських найменувань фіксуються конструкції відіменниково-відіменникові (9,77 %), відіменниково-відприкметникові (9,02 %), натомість із-поміж польських зафіксували максимальну продуктивність відіменниково-відприкметникових (62,71 %) та середню продуктивність відіменниково-відіменникових (28,81 %).

Найбільш складну структуру мають відапелятивно-відонімні власні назви. Серед українських нагород виокремлюємо середню продуктивність

відіменниково-відантропонічних (24,81 %), відіменниково-відтопонічних (18,04 %), низьку – відіменниково-відчислівниково-відантропонічних фалеронімів (6,01 %), а також відіменниково-відприкметниково-відтопонічних (6; 4,51 %).

За семантичними особливостями польських фалероніміву становлено, що відіменниково-відприкметникові фалероніми мають максимальну продуктивність (62,71 %), середню – відіменниково-відтопонічні (65,62 %) і відіменниково-відіменникові (28,81 %). Зокрема, виділяємо відіменниково-відприкметниково-відантропонічні, що мають середню продуктивність (5 %), як і відіменниково-відприкметниково-відтопонічні (7; 21,87 %), а мінімальну продуктивність мають відіменниково-відприкметниково-відчислівникові (5,08 %), відіменниково-відзайменникові (1,69 %) та відіменниково-відчислівникові (1,69 %) фалероніми.

Високу продуктивність мають українські фалероніми із сутнісно-меморіальною мотивацією (41,35 %) та сутнісною (29,32 %), а середню – із символічною (23,3 %), мінімальну – із апотропейною (3 %).

Серед польських пропріативів за мотиваційними особливостями виділено середньопродуктивні фалероніми із мотивацією сутнісно-квалітативною (24,17 %), сутнісно-символічно-квалітативно-локативною (13,18 %), сутнісно-символічно-квалітативною (12,08 %), сутнісно-меморіально-квалітативно-локативною (10,98 %), сутнісно-локативною (9,89 %), сутнісно-символічною (7,69 %), сутнісно-апотропейною (5,49 %). Низьку продуктивність мають сутнісно-меморіальні (4,39 %), сутнісно-символічно-квалітативно-темпоральні (3,29 %), сутнісно-ідеологічні (3,29 %), сутнісно-символічно-квалітативно-ідеологічні (2,19 %), сутнісно-локативно-квалітативні (1,09 %), сутнісно-локативно-квалітативно-темпоральні (1,09 %), сутнісно-меморіально-

квалітативно-символічні (1,09 %), сутнісно-локативно-меморіальні (1; 1,09 %) найменування.

Дослідивши 224 фалероніми двох нагородних систем – України та Польщі, порівнявши їх за будовою, словотворенням, семантичними та мотиваційними особливостями, ми дійшли до висновку, що фалероніми за будовою бувають лише складні та складені; за словотворенням фалероніми утворюються синтаксичним та морфологічним шляхом; найпродуктивнішими серед них за семантичними особливостями стали відіменниково-відприкметникові та відіменниково-відіменникові фалероніми; за мотиваційними особливостями фалероніми найчастіше трапляються сутнісні, квалітативні із меморіальним, локативним та темпоральним забарвленням.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Асіїв Л. Фалероніми доби боротьби за українську державність (до 1991 року). *Вісник Львівського університету*. Серія «Філологічна». 2019. Вип. 71. Ч. II. С. 380–392.
2. Біла Є. Системні та функціональні характеристики мовних одиниць різних рівнів. URL : <file:///C:/Users/lisya/Downloads/rgf.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).
3. Біла Є. Системні та функціональні характеристики мовних одиниць різних рівнів. URL: <file:///C:/Users/lisya/Downloads/rgf.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).
4. Букет Є. Чин Івана Мазепи. URL : <https://armyinform.com.ua/2021/08/06/chyn-ivana-mazepu/> (дата звернення: 28.04.2022).
5. Васильєва О. Теоретичні засади лінгвістичних досліджень. URL : <file:///C:/Users/lisya/Downloads/rgf.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).
6. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. URL : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2005/10%20-%20Verbych.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.12.2022).
7. Вербич С. Українська академічна ономастика: минуле, сьогодні, майбутнє. URL : https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/3_18/4.pdf (дата звернення: 10.12.2022).
8. Вербич С. Українська ономастика: перспективи розвитку. URL : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37731/07-Verbych.pdf?sequence=1> (дата звернення: 09.05.2022).
9. Відзнаки козацького роду. URL: <http://vgo-kraina.org/catalog/award/vid-znaki-kozackogo-rodu> (дата звернення: 03.05.2022).

10. Військові і бойові медалі СРСР. URL : https://coins.kiev.ua/ukr/monetu-nagorodu/nagorodi/srsr_/medali-vijskovi-u136.html (дата звернення: 09.05.2022).
11. Горохівський П. Спеціальні історичні дисципліни: навч. посіб. Умань: РВЦ «Софія», 2010. 268 с.
12. Державні нагороди та відзнаки. URL : <https://www.nas.gov.ua/stateawards/UA> (дата звернення: 08.05.2022).
13. Державні нагороди України. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 08.05.2022).
14. Дмитрієнко М. Ф. Державні нагороди росії. URL : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe> (дата звернення: 10.05.2022).
15. Дмитрієнко М. Ф. Фалеристика. URL : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe> (дата звернення: 02.05.2022).
16. Єфименко І. В. Ономастика. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України – 75, 1930–2005: Матеріали до історії. Київ, 2005. С. 243–260.
17. Закон України Про державні нагороди України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1549-14> (дата звернення: 08.05.2022).
18. Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми. Спеціальні історичні дисципліни: питання історії та методики. 2007. Вип. 15. С. 262–281.
19. Історія нагород України. URL : <https://www.vto-orden.com.ua/catalog/award/prodovzhennya-stattividznaki-kozackogo-rodu> (дата звернення: 01.05.2022).
20. Історія нагород України. URL : <https://www.vto-orden.com.ua/ru/ca> (дата звернення: 01.05.2022).
21. Карпенко О. Асоціативне визначення семантичного наповнення онімічних концептів. Донецьк: Вид-во ГДПШМ, 2005. 17 с.
22. Карпенко О. Ономастичні міркування. URL : http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Karpen_Y2.pdf (дата звернення: 03.12.2022).

23. Карпенко О. Спільне і відмінне в асоціативному осмисленні різних розрядів онімів. URL : http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Karpen_O2.pdf (дата звернення: 10.12.2022).

24. Козацькі клейноди. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 03.12.2022).

25. Коцаб'юк І. Афганські нагороди у фондах національного музею історії України у Другій світовій війні. Військово-історичний меридіан. 2015. Вип. 3 (9). С. 154–162.

26. Лучик В. Актуальні напрями української ономастики. URL : <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Luchik.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

27. Медалі за відзнаку при виконанні цивільного і службового обов'язку, відомчі і ювілейні. URL : https://coins.kiev.ua/ukr/monetunagorodu/nagorodi/srsr_/medali-za-vikonannij-borgu-u137.html (дата звернення: 04.05.2022).

28. Мельник Г. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики. URL : <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Melnik11.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

29. Нагороди СРСР: ордена. URL : https://coins.kiev.ua/ukr/monetunagorodu/nagorodi/srsr_/ordena-u11.html (дата звернення: 01.05.2022).

30. Нагороди УНР. URL : <https://www.wiki.ukua.nina.az> (дата звернення: 03.05.2022).

31. Нагороди Царської Росії: ордена. URL : https://coins.kiev.ua/ukr/monetunagorodu/nagorodi/carskoi_rosii/ordena-u10.html (дата звернення: 27.04.2022).

32. Нагородна система Польщі https://uk.wikipedia.org/wiki/Нагородна_система_Польщі (дата звернення: 27.11.2022).

33. Немировська О. Ономастичні реалії як фактор історичного часу і простору (на матеріалі українського народного героїчного епосу) URL :

<http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Nemir10.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

34. Немировська О. Хрононіми як показник історичного часу URL : <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Nemir11.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

35. Німчук В. В. Українська ономастична комісія: сьогодні і перспективи. *Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія*. Київ, 2012. Вип. 1. С. 6–13.

36. Омельчук М. Депутатські значки в системі фалеристичних джерел (спроба дослідження візуальних персоніфікованих комунікативних значків за регіонами). URL : <http://history.org.ua/JournALL/geo/7/14.pdf> (дата звернення: 08.05.2022).

37. Пеліна О. Особливості перекладу українських ідеонімів і прагматонімів англійською мовою. URL : <https://www.google.com/search?UTF-8> (дата звернення: 10.12.2022).

38. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва : Наука, 1988. 192 с.

39. Радянські відзнаки. URL : <https://studopedia.info/1-108641.html> (дата звернення: 05.05.2022).

40. Романченко А. Онім як референт та агент порівняння URL : <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Romanch1.pdf> (дата звернення: 05.12.2022).

41. Сиборова О., Стенцель Є. Окремі аспекти поетичної та реальної ономастики URL : http://www.rusnauka.com/20_TSN_2017/Philologia/3_227442.do с.htm (дата звернення: 10.12.2022).

42. Скопненко О., Цимбалюк Т. Сучасний словник іншомовних слів. Київ: Довіра, 2006. 263с.

43. Студії з ономастики та етимології. 2003. Відп. ред. В. П. Шульгач. Київ: Аспект, 2003. 199 с.
44. Суханова В., Коцюба А. Прагматоніми в ономастичному просторі. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1165274.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).
45. Ткаченко Г. Особливості реперезентації хрематонімів в IV колі індивідуального хрематонімного фрейму. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/378834.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).
46. Ткаченко Г. Утворення нового розряду хрематонімів та його підгруп на основі вивчення різноманітних видів і типів зброї. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Tkachen.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).
47. Ткаченко Г. В. Історичні засади появи терміна хрематонім і межі хрематонімного поля. *Слов'янський збірник* : зб. наук. праць. Чернівці, 2014. Вип. 18. С. 98–106.
48. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.
49. Торчинський М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 – Київ, 2010. 502 с.
50. Указ президента України №720/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/282/2009> (дата звернення: 07.05.2022).
51. Указ Президента України «Про орден «За доблесну шахтарську працю». URL : https://ips.ligazakon.net/document/U282_09?an=4 (дата звернення: 08.05.2022).
52. Фалероніми. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/430224.pdf (дата звернення: 08.05.2022).
53. Храпак Т. Семантика твірних основ власних назв українських та польських нагород. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство,*

дидактика : збірник наукових праць. Хмельницький, 2022. Випуск дванадцятий. У друці.

54. Храпак Т. Структурні й дериваційні особливості українських фалеронімів. *Поділля. Філологічні студії* : електронний збірник наукових праць. Хмельницький, 2022. Випуск п'ятнадцятий. Том перший. С. 212–214

55. Храпак Т. Структурно-дериваційна і семантико-мотиваційна систематизація власних назв українських нагород. URL https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/588303/mod_resource/content/.pdf (дата звернення: 10.12.2022).

56. Храпак Т. Структурні й дериваційні особливості українських та польських фалеронімів. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика*: збірник наукових праць. Хмельницький, 2022. Випуск одинадцятий. С. 296–300.

57. Шестакова С. Мовна мода в ономастиці. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

58. Шестакова С. До питання про стратифікацію сучасного ономастичного простору. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

59. Янчишин А. Історія прагматонімічних досліджень. URL : <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/philology/article/view/10285/10351> (дата звернення: 10.12.2022).

60. Czasopismo «Onomastica» URL : [file:///C:/Users/lisya/Downloads/6-5-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/lisya/Downloads/6-5-PB%20(1).pdf) (дата звернення: 10.12.2022).

61. Falerystyka (ordery). URL: <https://ossolineum.pl/index.php/muzea/muzeum-ksiazat-lubomirskich/gabinet-numizmatyczno-sfragistyczny/falerystyka-ordery-w-zbiorach-dzialu/> (дата звернення: 10.12.2022).

62. Filitow K. Rozwój badań nad falerystyką w polsce: stan i pespektywy. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Kwartalnik_Historii_Nauki_i_Techniki (дата звернення: 10.12.2022).

63. Gałkowski A. Chrematonimia w kulturze współczesnej. URL: [Users/lisya/Downloads/132-79.pdf](#) (дата звернення: 10.12.2022).

64. Gałkowski A. Chrematonomastyka URL: <http://onomastyka.uni.lodz.pl/subdyscypliny/chrematonomastyka> (дата звернення: 08.10.2022).

65. Gałkowski A. Definicją i zakres chrematonimii. URL : https://www.researchgate.net/publication/332045564_Definicja_i_zakres_chrematonimii (дата звернення: 12.12.2022).

66. Gałkowski A. Terminologiczne osobliwości wśród metanazw onomastycznych w obszarze francuskim, angielskim i włoskim. URL : [Users/lisya/Downloads/Terminologiczne_osobliwo%C5%9Bci_w%C5%9Br%C3%B3d_m%20\(2\).pdf](#) (дата звернення: 10.12.2022).

67. Gliwa A. Polskie ordery, odznaczenia i odznaki. URL : <https://www.niedziela.pl/artykul/35265/nd/Polskie-ordery-odznaczenia-i-odznaki> (дата звернення: 10.12.2022).

68. Jaros V. Chrematonimia jasnej góry i jej uwarunkowania kulturowe. URL : <https://rcin.org.pl/ijp/Content/105717/PDF/Jaros.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

69. Kowalik K. Nazwy własne i ich pochodne w polskiej współczesnej nomenklaturze kulinarnej. URL : <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/5070/AF131--16--Nazwy-wlasne-i-ich-pochodne--Kowalik.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.12.2022).

70. Młynarczyk E. Tendencje nazwotwórcze w chrematonimii społecznościowej II Rzeczypospolitej URL : <file:///C:/Users/lisya/Downloads/78-58.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

71. Nazwy własne w języku, literaturze i kulturze. URL : https://repositorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/8520/1/Nazwy%20w%C5%82asne%20w%20j%C4%99zyku%20i%20literaturze%20i%20kulturze_wk%C5%82ad.pdf (дата звернення: 10.12.2022).

72. Odznaki Wojska Polskiego 1943-2003: katalog zbioru falerystycznego. URL: <https://nakanapie.pl/ksiazka/odznaki-wojska-polskiego-1943-2003-katalog-zbioru-falerystycznego-3-orly-oznaki-broni-i-sluzb> (дата звернення: 10.12.2022).

73. Onomastyka przedmiot i działy. URL: <https://ppt-online.org/42164> (дата звернення: 10.12.2022).

74. Order czy odznaka – krótki kurs falerystyczny. URL : <https://www.skarbnicanarodowa.pl/kroniki-numizmatyczne/214-order-czy-odznaka-krotki-kurs-falerystyczny> (дата звернення: 10.12.2022).

75. Polski system orderowo-odznaczeniowy. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Polski_system_orderowo-odznaczeniowy (дата звернення: 10.12.2022).

76. Przybylska R. Nazwy odznaczeń w Drugiej Rzeczypospolitej. URL: https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/153510/przybylska_nazwy_odznaczen_w_drugiej_rzeczpospolitej_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 08.05.2022).

77. Przybylska R. O nazwach nagród wspólnie przyznawanych w Polsce, czyli o laurionimach. *Onomastica*, nr LIX/1 (59), s. 211–223. URL : [Users/lisya/Downloads/6-5-PB%20\(2\).pdf](Users/lisya/Downloads/6-5-PB%20(2).pdf) (дата звернення: 10.12.2022).

78. Szczęsny A. Nazwy własne w przestrzeni miejskiej jako problem przekładowy. URL: [Users/lisya/Downloads/Rocznik+Przekladoznawczy+16\(2021\)_Szc %C4%99sny-303-339.pdf](Users/lisya/Downloads/Rocznik+Przekladoznawczy+16(2021)_Szc %C4%99sny-303-339.pdf) (дата звернення: 10.12.2022).

79. Wolnicz-Pawłowska E. Nazwy własne w przekładzie. Zarys problematyki. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/144961738.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).

80. Zmiany znaczeniowe wyrazów polskich. URL : <https://ppt-online.org/42016> (дата звернення: 10.12.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

1. Нагороди в Російській імперії (11)

1. відзнака святої княгині Ольги 3-х ст.
2. Георгіївська медаль 4-х ст.
3. Мальтійський хрест (Орден святого Іоанна Єрусалимського)
4. орден Білого Орла
5. орден святого апостола Андрія Первозванного
6. орден святого Георгія
7. орден святого князя Володимира
8. орден святого Олександра Невського
9. орден святого Станіслава
10. орден святої Анни
11. орден святої Катерини

2. Нагороди в Українській Народній Республіці (29)

12. «Воєнний хрест Української Народної Республіки»
13. «Мазепинський хрест» або «Бойовий Хрест Українських Січових Стрільці»
14. «Медаля св. Архистратига Михаїла»
15. «Пам'ятна медаля з нагоди 10-х роковин Самостійности»
16. «Пропам'ятний Воєнний Хрест УНРади»
17. «Український Комбатантський Хрест»
18. «Хрест Директорії» (Макаренка)
19. «Хрест Симона Петлюри»
20. «Хрест Українських Січових Стрільців»
21. «Хрест Українського козацтва»

3. Ордени й медалі в Радянському Союзі (63)

22. відзнака 1-ї Української дивізії Української Національної Армії
23. відзнака Української Галицької Армії
24. медаль «100 років з Дня Народження В.І. Леніна»
25. медаль «30 років Радянської Армії і Флоту»
26. медаль «За жертву крові в боях за волю України»
27. медаль «40 років Збройних Сил СРСР»
28. медаль «50 років Збройних Сил СРСР»
29. медаль «50 років Радянської Міліції»
30. медаль «60 років Збройних Сил СРСР»
31. медаль «70 років Збройних Сил СРСР»
32. медаль «В Пам'ять 1500-річчя Києва»
33. медаль «В Пам'ять 250-річчя Ленінграда»
34. медаль «В Пам'ять 800-річчя Москви»
35. медаль «Ветеран ЗС СРСР»
36. медаль «Двадцять років Перемоги у ВВВ 1941-1945 рр.»
37. медаль «За бойові заслуги»
38. медаль «За Взяття Берліна».

39. медаль «За взяття Будапешта»
40. медаль «За Взяття Відня»
41. медаль «За Взяття Кенігсберга»
42. медаль «За визволення Белграда»
43. медаль «За визволення Варшави»
44. медаль «За визволення Праги»
45. медаль «За Відвагу на Пожежі»
46. медаль «За відвагу»
47. медаль «За відзнаку у військовій службі»
48. медаль «За Відмінність в Охороні Державного кордону СРСР»
49. медаль «За Відмінну Службу з Охорони Громадського Порядку»
50. медаль «За Доблесну Працю у Великій Вітчизняній Війні»
51. медаль «За Зміцнення Бойової Співдружності»
52. медаль «За оборону Кавказу»
53. медаль «За оборону Києва»
54. медаль «За Оборону Ленінграда»
55. медаль «За оборону Москви»
56. медаль «За оборону Одеси»
57. медаль «За оборону Радянського Заполяр'я»
58. медаль «За оборону Севастополя»
59. медаль «За оборону Сталінграда»
60. медаль «За Порятунок Потопляючих»
61. медаль «За Трудову Відмінність»
62. медаль «За Трудову Доблесть»
63. медаль «Золота Зірка Героя Радянського Союзу»
64. медаль «Нахімова»
65. медаль «Партизану Вітчизняної Війни»
66. медаль «Серп і Молот»
67. медаль «Сорок Років Перемоги у ВВВ 1941-1945 рр.»
68. медаль «Тридцять років Перемоги у ВВВ 1941-1945 рр.»
69. медаль «Ушакова»
70. нагорода «Маршальська зірка»
71. орден «Мати-героїня»
72. орден «Місто-герой/Фортеця герой»
73. орден «Перемоги»
74. орден Богдана Хмельницького
75. орден Вітчизняної Війни
76. орден Залізний хрест за зимовий похід і бої
77. орден Залізного Хреста
78. орден князя Ярослава Мудрого
79. орден Кутузова
80. орден Леніна
81. орден Нахімова
82. орден Олександра Невського

83. орден Республіки
84. орден Святого Архістратиґа Михаїла
85. орден Святого князя Володимира
86. орден Святої княгині Ольги
87. орден Слава Україні
88. орден Слави
89. орден Суворова.
90. орден Трудового Червоного Прапора РСФРР
91. орден Трудового Червоного Прапора СРСР
92. орден Трудової звитяги
93. орден Ушакова
94. орден Червоного прапора
95. орден Червоної зірки
96. хрест 3-ї Залізної дивізії
97. хрест заслуги Буковинського Куреня
98. хрест Карпатських Січовиків
99. хрест Легіону Українських Січових Стрільців
100. хрест Президії УНРади «40-ліття Української Народної Армії»
101. хрест Президії УНРади «60-ліття відродження Українських Збройних Сил»
102. хрест та зірка Слава і Відродження України
103. хрест Українських Січових Стрільців

4. Відзнаки в незалежній Україні (30)

104. відзнака «За гуманітарну участь в антитерористичній операції»
105. відзнака «За участь в антитерористичній операції»
106. відзнака «За участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС»
107. відзнака «Іменна вогнепальна зброя»
108. відзнака «Національна легенда України»
109. зірка «За мужність»
110. медаль «70 років визволення України від фашистських загарбників»
111. медаль «За бездоганну службу»
112. медаль «За військову службу Україні»
113. медаль «За врятоване життя»
114. медаль «За працю і звитягу»
115. медаль «Захиснику Вітчизну»
116. орден «За доблесну шахтарську працю»
117. орден «За заслуги»
118. орден «За мужність»
119. орден Богдана Хмельницького
120. орден Героїв Небесної Сотні
121. орден Данила Галицького
122. орден Держави
123. орден Золотої Зірки
124. орден княгині Ольги
125. орден князя Ярослава Мудрого

- 126. орден Свободи*
- 127. пам'ятна медаль «25 років виведення військ з Афганістану»*
- 128. хрест «За мужність»*
- 129. хрест Івана Мазепи*
- 130. ювілейна медаль «20 років незалежності України»*
- 131. ювілейна медаль «25 років незалежності України»*
- 132. ювілейна медаль «60 років визволення України від фашистських загарбників»*
- 133. ювілейна медаль «70 років Перемоги над нацизмом»*

1. Річ Посполита (Rzeczpospolita Obojga Narodów) (8)

1. Order Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny
2. Virtuti Militari,
3. Order Orła Białego,
4. Order Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika,
5. Order Wojskowy (Virtuti Militari).
6. Medal Diligentiae (Medal Pilności)
7. Medal za Długoletnią Służbę Wojskową
8. Medal Pro Fide, Rege et Lege

2. Відзнаки часів втрати незалежності (1795–1918) (7)

1. *Order Orła Białego,*
2. *Order Świętego Stanisława,*
3. *Order Wojskowy Księstwa Warszawskiego (Virtuti Militari)*
4. *Medal Sędziów Pokoju*
5. *Order Krzyża Wojskowego (Virtuti Militari)*
6. *Znak Honorowy za Długoletnią i Nieskazitelną Służbę (1829–1834),*
7. *Medal za Uratowanie Ginących (1829–1834)*

3. Ордени та медалі часів Другої Польської Республіки (1918–1939) (19)

1. *Order Orła Białego*
2. *Order Virtuti Militari – klasy od I do V*
3. *Order Odrodzenia Polski*
4. *Krzyż Niepodległości (z mieczami lub bez)*
5. *Medal Niepodległości*
6. *Krzyż Walecznych*
7. *Krzyż Zasługi (złoty, srebrny, brązowy)*
8. *Krzyż Ochotniczy za Wojnę*
9. *Medal Ochotniczy za Wojnę*
10. *Krzyż Zasługi za Dzielność*
11. *Krzyż Zasługi Wojsk Litwy Środkowej*
12. *Krzyż na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi*
13. *Krzyż Żołnierzy Polskich z Ameryki*
14. *Medal za Ratowanie Ginących*
15. *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921*
16. *Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości*
17. *Medal 3 Maja*
18. *Medal za Długoletnią Służbę (złoty, srebrny, brązowy)*
19. *Wawrzyn Akademicki (złoty, srebrny)*

4. Фалероніми часів Польської Народної Республіки (1944–1989) (28)

1. *Order Budowniczych Polski Ludowej*
2. *Order Krzyża Grunwaldu*
3. *Order Virtuti Militari*
4. *Order Sztandaru Pracy*
5. *Złoty Krzyż Zasługi*,
6. *Złoty Medal «Zasłużonym na Polu Chwały»*
7. *Krzyż Partyzancki (1945)*
8. *Krzyż Czynu Bojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*
9. *Krzyż Bitwy pod Lenino*
10. *Krzyż Oświęcimski*
11. *Medal «Za waszą wolność i naszą»*
12. *Medal «Za udział w wojnie obronnej 1939»*
13. *Medal «Za udział w walkach w obronie władzy ludowej»*
14. *Śląski Krzyż Powstańczy*
15. *Wielkopolski Krzyż Powstańczy*
16. *Warszawski Krzyż Powstańczy*
17. *Medal 30-lecia Polski Ludowej (1974)*
18. *Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984)*
19. *Medal za Warszawę 1939–1945*
20. *Medal za Odrę, Nysę, Bałtyk*
21. *Medal Zwycięstwa i Wolności 1945*
22. *Medal Rodła (1985)*
23. *Medal za Ofiarność i Odwagę*
24. *Złoty, Srebrny i Brązowy Medal «Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny»*
25. *Medal 10-lecia Polski Ludowej*
26. *Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie*
27. *Medal «Za udział w walkach o Berlin»*
28. *Medal «Za zasługi dla obronności kraju»*

5. Сучасні нагороди Республіки Польща (з 1989 року до сьогодні) (29)

1. *Order Orła Białego*
2. *Virtuti Militari*
3. *Order Odrodzenia Polski*
4. *Krzyż Zasługi za Dzielność*
5. *Krzyż Zasługi z Mieczami*
6. *Medal za Ofiarność i Odwagę*
7. *Medal za Długoletnią Służbę*
8. *Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie*
9. *Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej*
10. *Krzyż Wojskowy*
11. *Order Krzyża Wojskowego*

12. *Wojskowy Krzyż Zasługi z Mieczami*
13. *Morski Krzyż Zasługi z Mieczami*
14. *Lotniczy Krzyż Zasługi z Mieczami*
15. *Wojskowy Krzyż Zasługi*
16. *Morski Krzyż Zasługi*
17. *Lotniczy Krzyż Zasługi*
18. *Gwiazda Iraku*
19. *Gwiazda Afganistanu*
20. *Gwiazda Czadu*
21. *Gwiazda Konga*
22. *Gwiazda Morza Śródziemnego*
23. *Gwiazda Załóg Lotniczych*
24. *Krzyż Wolności i Solidarności*
25. *Order Krzyża Niepodległości*
26. *Krzyż Zesłańców Sybiru*
27. *Krzyż Wschodni*
28. *Krzyż Zachodni*
29. *Medal Stulecia Odzyskanej Niepodległości*